

U J É L E T

NEMZETPOLITIKAI SZEMLE

1926. DECEMBER HÓ.

I. ÉVFOLYAM 2. SZÁM.

A MAGYAR PROTESTANTIZMUS PROBLÉMÁI.

Ez a cikk nem akar kritika vagy polemikus antidótum lenni Szabó Dezsőnek néhány hónapja megjelent érdekes röpiratával szemben. Azonos címet azért visel, hogy kifejezésre jusson az az ösztönzés, amelyet e cikk írásához a Szabó Dezső röpiratából is meritettünk — s méginkább azért, hogy már a címben egyszerűen és világosan megmondjuk, mit akarunk: csakugyan a problémái, tehát a váltsága szempontjából tartani egy rövid átfogó szemlét a magyar élet egy eleven, ősi és súlyos darabja, a magyar protestantizmus fölött.

A „problémákat“ a „váltsággal“ azonosítva, tulajdonképen szabatosabban „problématikus helyzet“-ről kellene beszélnünk. Mert problémák címén nem a magyar protestantizmus külső és belső életkérdéseinek egyenkénti és részletes fölfejtését kívánjuk nyújtani, hanem azt a helyzetet kívánjuk az önként adódó két-három legfőbb szempontból elemezni, amelyet a protestantizmus a mai magyar élet egészében elfoglal — s amelyre nem is egy, de több nagy kérdőjel veti rá a váltság árnyékait.

I.

A csonkaország lakosságának 65°/o-át adó latin és görög szertartású római katolikussággal szemben 27°/o-nyi protestánsság áll, számszerint valamivel több, mint két millió. Ez a kisebbségi helyzet a magyarországi protestantizmus sorsát a felekezeti viszonyok szempontjából teszi állandóan problémátikussá, olykor — mint manapság is — akutan váltságossá. A vallási kisebbségek sorsa mindig és mindenütt nehéz, de különösen nehéz ott, ahol egy olyan túlnyomó többséggel állanak szemben, amelynek lényegéhez szorosan hozzátartozik az elvi kizárólagosság, aminek a gyakorlatban egy alkut nem ismerő terjeszkedési és hódítási hajlam és tevékenység felel meg. A magyar protestantizmus felekezeti helyzetét alapjában nem az teszi súlyossá, hogy akár állami, akár egyéb eredetű világi javakban és támogatásban jóval kevésbé bővülködik, mint Rómának magyar egyháza, vagy hogy tömegeket kevésbé tud kézbe tartani, megszervezni, befolyásolni, mint amaz. Az alapnehézség itt az, hogy egy lényegében exclusiv többségi katolicizmussal szemben áll egy olyan kisebbségi protestan-

izmus, amely, szintén a lényegéből következőleg, nem tud és nem akar exclusiv lenni. Egy olyan protestantizmus, amely egyszer az absolut, objectiv és dogmatikus egyedül-üdvözítőség álláspontjára helyezkednék (amelyik tehát nemcsak relative, subjective és élményszerűleg hirdetné azt, hogy: igenis, az *én számomra* egyedül üdvözítő csakis az én vallásom!) épp olyan fából vaskarika lenne, mint egy olyan római katholicizmus, amelyik erről az absolut, objectiv, dogmatikus igényéről maga jószántából valaha lemondana. A legégetőbb gyakorlati példát hozva föl a mindennapi magyar életből: a római katolikus egyháznak a vegyes házasságokkal szemben elfoglalt merev álláspontja épp úgy a lényegéből következő életparancs, mint amennyire lehetetlen a protestantizmus számára a saját elvi alapján az, hogy e tekintetben — ha csak önvédelem és megtorlás címén is — bármikor a római katholicizmussal teljesen azonos álláspontra helyezkedjék. Két nagyszerű elvnek a földi és emberi viszonylatok szempontjából teljesen kilátástalan csatája ez, mert mindakettő egyformán mélyen gyökeredzik az emberi psychében. És nyilvánvaló, hogy emiatt a gyakorlati erőmérkőzések terén rendszerint a tágabb elvet valló kisebbségnek kell huznia a rövidebbet — nem azért, mert a tágabb elvet vallja, hanem azért, mert mint kisebbség vallja ezt.

Nagyon lehangoló megállapítás volna ez, nemcsak a protestantizmusnak, hanem, méginkább, az egyetemes magyar életnek a szempontjából — hogyha az elvi téren feloldhatatlan, absolut feszültséget a gyakorlatban nem ellensúlyozná és nem enyhítené az élet elemi követelményeinek a kényszere. Az élet egyszerűen lehetlenné teszi azt, hogy a szűkebb elv vallói elvüknek végső gyakorlati következményeit is maradéktalanul kivonhassák és fenntartás nélkül alkalmazhassák. Ez a körülmény pedig, ha elvi engedményt nem is, de gyakorlati engedékenységet mindenesetre követel és kierőszakol a kizárólagosság leglángolóbb hevű hiveitől és bajnokaitól is. A történelem azt bizonyítja, hogy Róma ilyen gyakorlati engedékenységre, elve szigorú fenntartásával, mindig kész és képes is volt, valahányszor a tényleges élethelyzet úgy kívánta. Sohasem kellett magát ez engedékenység miatt szégyelnie. Hiszen elvégre ugyanaz a Jézus, aki ezt mondotta: „aki velem nincs, ellenem van”, mondotta ezt is: „aki ellenem nincs, velem van” — ami világosan mutatja azt, hogy a merev vallási kizárólagosság, ha a dogmatikus elmélet terén nem egyeztethető is össze a tágkeblű vallási türelmességgel, a gyakorlati krisztuskövetés terén nemcsak összeegyeztethető, hanem igazában szorosán össze is tartozik: úgy, ahogyan összetartozik az éremnek egymással szembenlevő két oldala, vagy az embernek jobb- és ballába. É mellett az ilyen gyakorlati engedékenységgel Róma mindig igen nagy hála kötelezte azt a nemzetet és államot, amelynek kebelében arra hol egy, hol más okból, téren és formában elszánta magát. Mert az elvben igen tiszteletreméltó, folttalan, éles fényben tündöklő vallási kizárólagosság a gyakorlatban száz százalékosan keresztülvive, a lelkeknek — s olykor nem is csak a lelkeknek — lappangó vagy nyílt polgárháboruját jelenti s csaknem gyógyíthatatlan megmérgeződését a nemzet közszellemének és végzetes összevissza-repedezését az állami rend és a társadalmi béke láthatatlan lelki alappilléreinek.

Mély keresztyényi intuitio és egyben emberi bölcsesség műve volt tehát az, amikor a közelmúlt pápai pl. a vegyes házasságok szabályozásában némely országokra, így hazánkra nézve is, lényeges gyakorlati enyhítéseket alkalmaztak a dogmatikus kizárólagosság alap-

elvéből következően igen szigorú kánoni jogszabályon. Ma ezek az enyhítések nem állanak fenn többé. Elméleti elv és gyakorlati életkényszer újra mereven állanak egymással szemben. Tiszteletet parancsoló, impozáns látvány — de a magyar élet legfinomabb és legvitálisabb szervei szenvednek miatta. Jó magyar családok ezreinek állandónak hitt boldogsága van megkeserítve miatta s leendő jó magyar családok ezreinek szívszakadva vágyott boldogsága nem bír miatta létrejönni. Nem a magyar protestáns kisebbség partikuláris érdeke kívánja azt elsősorban, hogy ez a helyzet újra engedjen kínos feszültségéből valamit, hanem a magyar nemzetélet egyetemes érdeke. Ez pedig érdeke Rómának is, mert a római katolicizmus a maga legnevesebb lelki virágait és gyümölcseit még eddig mindig olyan nemzetek kebelében hozta létre a történelem folyamán, amelyek azért szerették meg, mert nagy váltságai idején újra meg újra segíteni tudott rajtuk lelkiileg is s simulékonyan alkalmazkodni tudott sajátosan nehéz belső helyzetükhöz. A magyar protestánsok becsülése és hálája elvégre lehet Róma előtt elhanyagolható mennyiség — ámbár a krisztusi vallás legmagasabb szempontjából ez sem volna egészen közömbös dolog! — de a magyar nemzet és állam lekötelezett hálájára Rómának már a pusztá okosság parancsából is számítani és törekednie kellene. Mindez áll természetesen nemcsak a vegyes házasságok ügyére, hanem a felekezeti viszony egyéb fájdalmas surlódási felületeire is: mint amilyen pl. az együttes istentiszteletek kérdése hazafias ünnepélyeken.

A magyar protestantizmus problémáinak ehhez a részéhez — a hazánkban jelenleg uralkodó rendkívüli felekezeti feszültség enyhítéséhez — Róma kezében van a kulcs. Ez a kulcs, bármennyire is csak földi megoldást várunk tőle, gondolatunk szerint mégis azok közé tartozik, amelyekkel „ha valamit a földön megoldanak, a mennyben is megoldva leszen az“, vagyis a menny helyeslésével oldatik meg.

II.

Problématikussá teszi a magyar protestantizmus helyzetét az a megváltozott értékelés is, amely vele szemben ez idő szerint a magyar államéletet és művelődést irányító elmék egy tekintélyes részében, sőt a nemzet politikai és társadalmi közszellemében is tapasztalható.

Az 1791. és 1918. év közötti Magyarországot a liberális tette naggyá s ennek tulhajtása és megfelelő ellensúlyozás nélkül maradása idézte föl nem egy tekintetben a végzetét is. Innen magyarítható meg egyrészt az, hogy a magyar liberális klasszikus évtizedeiben, de még kezdődő decadentiájában idején is a protestantizmus, amelyet vallási téren a liberálisizmussal analog jelenségnek, sőt bizonyos értelemben a liberális szülőjének tekintett a közfelfogás, leplezetlen rokonszenvben részesült a magyar politika és művelődés legfőbb és legsúlyosabb irányító tényezője, sőt általában az uralkodó nemzeti közszellem részéről. Másrészt innen érthető az, hogy ma a protestantizmus, ugyan csak a liberálisizmussal való föltételezett rokonsága miatt, ugyanazon tényezők és közszellem részéről nem tapasztalja többé ugyanazt a bizalmat és megbecsülést. Az atmoszféra ez a kedvezőtlen megváltozása azután nem egyszer konkrét társadalompolitikai megnyilatkozásokban és kormányzati tényekben is igen feltűnően és a protestantizmusra nézve kellemetlenül csapódik le.

Nem lehet ezt a jelenséget egyszerűen azzal elintézni, amire éppen a protestáns közvélemény, támogattatva főképp a liberálizmus megmaradt képviselőinek radikális balszárnyától, nagyon is hajlandó: hogy t. i. ezt az értékelési változást pusztán a kormányzati, művelődési és társadalmi politikában újra nagyon erőteljesen érvényesülő római katolikus befolyás számlájára könyveljük el. Az elfogulatlanul figyelőnek ugyanis világosan kell látnia, hogy a liberálizmus iránti bizalom s ebből következőleg a protestantizmus kedvezőtlenebb értékelése is nem írható pusztán Róma megerősödött befolyásának a terhére. Legalább ugyanannyi része van ebben azoknak a szomorú tapasztalatoknak is, amelyek a magyar nemzet életére évtizedek folyamán egyrészt a liberális parlamentarizmus és demokrácia vadhajtásai, másrészt a liberális gazdasági rendszer tultengése miatt nehezültek. Az a világáramlat, amely a parlamentarizmus kiélttségét és csődjét s a következetes demokráciának alkotó és építő nemzeti munkára való képtelenségét hirdeti, Magyarországon is sok, égőn fájdalmas ténytet tud felhozni a legközelebbi multból a maga igazolására. Viszont a liberálizmus gazdasági doctrináit, mint világszerte, ugy hazánkban sem csupán a marxi szociáldemokrácia és annak szélsőséges alakja: a kommunizmus hívei, hanem egészen más világnézeti és szociológiai elvek vallói sem találják jótévőknek és hasznosoknak a nép és az állam életegészére nézve. A liberálizmus alkonyát, amint az egész művelt világon, ugy minálunk is a diktatura árnyai teszik tragikussá — s szempontunkból most mindegy, hogy ezek a gigantikus árnyak inkább vörös vagy inkább zöld, inkább fekete vagy inkább fehér színben jálszanak-e.

Ebben a megváltozott közfelfogásban a protestantizmus válságossá lett helyzetén csak az segíthetne, hogyha a magyar közéletet jelenleg irányító elmék rájönneek egy igen nagy alaptévedésre. Ez nem más, mint az, amely a protestantizmus és a liberálizmus között közvetlen és föltétlen, ugyszólván vérbeli kapcsolatot vél fölfedezni. Holott a protestantizmus, mint hit, mint vallás és mint egyház számára a szabadság egyáltalában nem öncél. Csak eszköz, amely által és csak levegő, amelyben a hívő egyénnek és az ilyenekből álló közösségnek az örökkévalósághoz kötöttsége maradéktalanul kiteljesedhetik. A protestáns egyén a szabadságot nem a maga, hanem az isteni tekintély — természetesen a semmiféle konkrét egyházjogi formákkal nem azonosítható, tisztán szellemi istenkijelentés — föltétlen érvényesülése érdekében akarja és követeli. A protestáns szabadság-elv tehát csak formális biztosítéka annak a föltétlen tartalmi és merőben erkölcsi jellegű megkötöttségnek, amelyben a protestáns egyén Istenéhez és embertársaihoz viszonyul. Amiből nyilván következik, hogy a protestáns vallásosság és erkölcsileg a liberálizmusból, mint bármely más politikai, társadalmi és gazdasági rendszerből is, csak azt vállalhatja, ami ezt a megkötöttséget elősegíti — s föltétlenül elutasítja mindazt, ami ennek a megkötöttségnek lazítására látszik alkalmasnak.

A magyar közszellem felelős és befolyásos irányítói és tényezői tehát igen helyesen tennék, ha a protestantizmus értékelésében, az igazságnak megfelelően, ebből a megállapításból indulnának ki. Mert akkor nyilván kitűnnék előttük a „*protestantizmus-liberálizmus-destructio*“ ma igen nemes lelkekben is (sőt anyakönyvileg protestáns lelkekben is!) ott kísértő egyenletének az alapvető logikai hamissága. A protestantizmus igenis lehet egy nemzet életében destructióvá, de csakis akkor, hogyha a központi lényegét tevő hit-erő lankad meg annyira, hogy többé nem képes az örökkévalósághoz és az Örökké-

valóságtól statuált erkölcsi eszményiséghez odakötni a vezetésére bizott lelkeket, sőt inkább elundorítja attól azokat. De egészen ugyanezen az úton lehet s a történelemben akárhányszor tényleg *lett* destructióvá a római katolicizmus is — nem a lényegénél, hanem éppen a lényege elhanyagolásánál fogva. Mindaddig ellenben, amíg a protestantizmus élő, termő, emberi lelkeket és közösségeket Isten felé fordító és Isten trónusához odakötöző hit marad, a bizalmatlanság vele szemben csak egy olyan politikának áll jól, amelyik vagy nyíltan, következetesen és kizárólagosan leköti magát egy *másik* hitforma mellett, vagy pedig egyáltalában bizalmatlan *mindenféle* hit iránt s a maga rendszerét a nemzet életében a hitelenség elvi alapján kívánja kiépíteni. Már pedig azt durva és lázító sértés nélkül föl sem lehetne tételni, hogy a mai magyar politika akár a középkor theokrátiáját akarja restaurálni, akár a bolsevizmus atheokrátiájának egyengeti az útját.

A magyar protestantizmus problémáinak ehhez a második részéhez a kulcs a mai magyar kormányzati, művelődési és társadalmi politika felelős irányítóinak és befolyásos tényezőinek a kezében van — legyenek bár politikai hitvallásuk szerint liberálisok avagy nem liberálisok s tartozzanak anyagönyvileg akármely hitfelekezethez.

III

A megelőző részből talán világosan kitűnik annyi, hogy mi a protestantizmus jelentőségét nemzetünk életére nézve döntőleg abban ismerjük föl, hogy hitet áraszt, hitet épít és hitet ápol. Ha most már azt kérdezzük, hogy ezt a jelentőséget a magyar protestantizmus az utolsó két-három emberöltő alatt mennyiben valósította meg, mennyiben hangsúlyozta ki: akkor előttünk áll a magyar protestantizmus problémáinak harmadik része. Ez a rész annyiban a legsúlyosabb, amennyiben a magyar protestantizmus jelenlegi helyzetét és állapotát nemcsak Rómával és nemcsak a magyar államérettel szemben, hanem *önönmagával szemben is* problémátikusnak és válságosnak mutatja föl.

E téren ugyanis nem zárkozhatunk el annak megállapítása elől, hogy a protestantizmus ősi, termő hitereje Magyarországon az utolsó néhány emberöltő folyamán egészen napjainkig, ha távol volt is attól, hogy kihaljon vagy a kihaláshoz közel kerüljön, de mindenesetre jelentékenyen megcsökkent a megelőző századok lobogó hiterejéhez és nagyszerű hitbeli teljesítményeihez képest. Kulturális eredményei és alkotásai miatt, a régieknek fenntartása és újakkal szaporítása tekintetében a magyar protestantizmusnak még a legutóbbi század folyamán sem kellett (nagyban és egészben véve) szégyenkeznie: a magyarság szellemi és erkölcsi életértékeinek konzerválása és gyarapítása terén még ez idő alatt sem kicsinylendő munkára és eredményekre hivatkozhatott. Ámde a vallás, mint kultúra (értve ezen úgy erkölcsi, mint szellemi művelődést) még nem az egész vallás, sőt annak centrális lényegéhez csak úgy viszonylik, mint egyfelől a gyümölcs a gyökérhez, másfelől a magvédő tok a magterméshez. *A vallásnak mint kulturának termő elve a vallás, mint prófécia s a kettő csak együtt tehet egy egészet.* Vagyis a vallás élete a nemzet életében csak akkor válhatik maradandóan értéktermő valósággá, ha magának a vallásnak életében újra meg újra valósággá válik az emberi életbe belépő s azt akarata szerint formáló, élő Isten, s ha ez a prófétikus elem egyszer vissza-csökken, elébb-utóbb a vallás kulturája terén is végzetszerű hanyatlás

és visszafejlődés fog mutatkozni, aminthogy ennek jelei a magyar protestantizmus közelmúltjában és jelenében is kétségtelenek.

Mert a vallás prófétikus eleme a magyar protestantizmusban a legutóbbi század folyamán meglehetősen elhanyaglott. Ennek biztos mutatója az a sajátságos jelenség, hogy a magyar protestantizmusnak nagyon sok értékes gyermeke — akárhányszor a nagy, sőt legnagyobb nevűek közül is — a saját vallását hovatovább kizárólag csak mint kulturát értékelte s a prófétikus elem iránt érzéketlenné vált. Büszkén nézett a protestáns írók és költők alkotásaira, lelkesedett a protestantizmus demokratikus egyházalkotmányáért és hagyományosan szabadelvű, független, Habsburg-ellenes nemzeti szelleméért — és amikor ezeket a szívéhez nőtt értékeket látta homályosodni és pusztulni, feljajdult a magyar protestantizmus hanyatlásán, izgatottan kereste az értékek megmentésének és megfényesítésének módját, de mindig a központtól távoli, pusztán periférikus intézkedésekben és tüneti kezelésben vélte azt megtalálni. Ebbe a típusba tartozik bele Szabó Dezső is. Ő — egynéhány szélsőséges és bizarr kihangzású megállapításától s tárgyára végképen nem tartozó visszataszító személyes invectiváitól eltekintve — egészen jól látja a magyar protestantizmusnak a vallás kulturája terén is mutatkozó hanyatlását, belső helyzetének emiatt problémátikussá válását — de bámulatos biztonsággal üt a szög feje mellé, amikor az orvoslás módjait próbálja megjelölni. A vallás prófétikus eleme az ő számára, de a magyar protestantizmus bajainak már nagyon sok hivatott vagy hivatlan, kis és nagy orvosa számára is egyszerűen nem létezik vagy legalább is nem lényeges — e miatt aztán az ő és a hasonló vágású szellemek legjobb indulatu panacea-kinálgatásai is olyanforma benyomást tesznek, mint hogyha valaki köhögés elleni porokkal kívánná orvosolni a tuberkulózist.

Egy neves amerikai protestáns theológus írja egyik újabban megjelent és feltűnést keltető művében a következő megszívlelésre méltó sorokat: „A többi dolgok vannak mind a keresztyénségért, nem pedig a keresztyénség a többi dolgokért. Igaz, a keresztyénség nagyon sok hasznos dolgot fog ebben a világban véghezvinni — de hogyha csak azért fogadják el, hogy ezeket a hasznos dolgokat véghezvigye, akkor már nem keresztyénség többé. A keresztyénség, igenis, küzdeni fog a bolsevizmus ellen; de hogyha azért keresik csupán, hogy a bolsevizmus ellen küzdjön, akkor már nem keresztyénség többé. A keresztyénség, igenis, létre fog hozni egy egészséges nemzetéletet; de hogyha az embereknek csak azért kell, hogy egy egységes nemzetéletet létrehozzon, akkor már nem keresztyénség többé. A keresztyénség elő fogja készíteni a világbékét; de hogyha csak azért kapnak rajta, hogy a világbékét megteremtse, akkor már nem keresztyénség többé. Az Úr Jézus azt mondja: *Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát és ezek mind megadatnak néktek . . .* Ez azt is jelenti: *Ha pedig csak azért keresitek az Istennek országát és igazságosságát, hogy mindezeket megkapjátok, akkor elveszítitek az Istennek országát is, meg ezeket az egyéb dolgokat is.*” (I. Gresham Machen: *Christianity and Liberalism*).

Ez a prófécia beszéde, a vallás élettana és ebből nem lehet alkudni.

A magyar protestantizmus a magyar nemzetélet és kultúra számára nagyon hasznos szolgálatokat fog tehetni a jövőben csak úgy, amint tett a közelebbi s főképp a távolabbi múltban. A magyar nyelvet, irodalmat, nemzeti szellemet nemes etikai értékekkel gazdagíthatja

meg. Erkölcsi ellenálló és regenerálódó képességet szivattyuzhat a magyar néperő ellankadt ereibe. Ideált és gerincet adhat a magyar politikának s erőteljes tevékenységet fejthet ki a magyar társadalmi és gazdasági élet igazságosabb berendezése érdekében. De minderre csak akkor lesz képes, hogyha mer és tud újra százszázalékosan prófétikus vallás lenni és ha emlék, hagyomány vagy gyermekded ábránd helyett újra élő és izmos valósággá teszi kebelében az örökkévalóság erőiből táplálkozó hitet. Tehát meri és tudja Krisztus szavai és példája szerint először és *öncélképen* keresni Isten országát és Isten igazságosságát — úgy, ahogyan tette multjának legjobb napjaiban.

Ha ez meg nem történik: a magyar protestantizmus önmaga számára lesz a legsúlyosabb, fojtogató problémává, amelynek legjobb indulatu megoldási kísérletei is csak tehetetlen fogcsikorgatásba és meddő, bár nagystilű káromkodásba fognak fulni és csak növelni fogják az elkeseredést, az eltévelyedést, a reménytelenséget.

Azt pedig már mondanom sem kell az eddigiek után, hogy a magyar protestantizmus problémái a harmadik részéhez nem rajta kívül álló tényezőknél, hanem *önnön kezében* van a megoldás kulcsa.

Révész Imre.

Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek)

nemzeti könyvkereskedés üzlethelyiségei

1927. JANUAR HÓ FOLYAMÁN

Budapest, IV. Kossuth Lajos-utca 7 alól

KOSSUTH LAJOS-UTCA 5 ALÁ (a Nemzeti Kaszinó palotájába)
helyeztetnek át.

Fennáll 1841 óta.

Fennáll 1841 óta.

AZ IDEGEN.

Már harmadszor találták ilt a pásztorok hajnalban. A vad körtefa alatt üldögélt és lovát szolongatta. Szegény állat fölpuffadt hassal hevert a gyepen, görcsösen nyújtotta lábait, nagy zavaros szemgolyóján rémülten tükrözött az ég.

Káromkodva könyörgött neki!

— Állj fel Kesely! Állj fel, no állj fel!

Rugdosi kezdte a nagy rengő állati testet. Közben a fáról záporban pergett az ázott szírom, fehér pettyekkel lepte be az állatot. Bosszusan nézett fel a vizes pillangózáporra, a Boldogságos Szüzet szidta.

Még egyet rugott szegény állaton, aztán sántikálva indult felfelé. Puskáját használta mankónak. Rozsdásan csördült meg a kovaszerkezet otromba kereke. Ereszkedett a sáros meredeken lejjebb-lejjebb. Fennhangon kesergett magában: — Istenem, milyen jó állat volt... de derék állat volt... pedig már enni sem igen volt mit szegénynek...

Itt beteg képzeletében megjelent az a vérbefagyott paraszt, akit multkor félig agyon vert egy nyaláb szénáért.

Hogyne! — hördült fel a riasztó képre. — Hát minden utolsó paraszt egyen-igyon, fütött kemencénél háljon ezen a világon, csak mi kóboroljunk itt kiverve szennyben, tetüben, rongyban... évek óta mint a kutyák?... Ha nekem cafatnyi ingem sincsen, mért legyen annak a bűdös parasztnak.

Jó darabig szitkozódott magában. Nem volt már ez igazi kesergés, hiszen lelkiismerete napról-napra süketebb volt a vér és kegyetlenkedés képzeletével szemben. Esztendőig gyült, fülledt, kiáltozott benne az elkeseredés... Ó, mennyit készültek már haza, mennyit reménykedtek, hányszor jött a hír, hogy újra zászlót emelhetnek!... De az élet foszlásával lefoszlott a ruha is, vele együtt lassan a fellengző indulatok. Rekedt káromkodásban fult minden. És a tetü, a rongy tehetlenségében egyre dühösebben kezdett vágyani egy kis meleg életre, kemencére, asszonyra... Az ura már rég elszakadt tőle... vele együtt minden emberség... Mindennap újabb és újabb módot kellett kiagyalni egy falás kenyérért. Naphosszat szimatolt a kerítések alatt, vagy a nyájak körül kegyetlen szívósággal, hogy egy kocsát, báránykát, vagy egy kis gyümölcsöt szerezzen a szegény hegyi falucskákban. Ha nagyon szorongatta az éhség, puskáját használta, állati erőszakkal rabolt a védtelentől... Már koldulni sem átalott sokszor egy-egy darab puliszkáért vagy krumpliért, eltávozóban aztán le-le ütögetett a külső kerítések-nél egy-egy tarka tyukocskát és azonmód vértől csatakos tollazattal dugta a lópokróc alá.

Ha paraszt jött szembe, mindig lekiáltott!

— Hé! Nem láttad erre az uramat Beke Gergelyt? Törökország felé ment!

Biztos volt benne, hogy rég a föld alatt van szegény, de azért megkérdezte mindig, mindenkitől. A jámbor parasztok rendszeren csak bámultak, nem értették a csodálatos jövevényt, kinék két nagy fácántoll fülelt a süvegénél, parasztnadrágján szivalaku bőrdarab volt térdelőnek. De akármilyen rongyos volt, látták rajta, hogy vitézi ember, valami polyák, tatár vagy kozák. Hát tisztelettel bámultak rá meg arra

a nagylapockájú sovány lóra, melynek patái már úgy állottak az örökös csavargástól mint egy-egy széttrepedt kolomp.

Most már ló sincs. Gyalog sántikálhat lefelé. Lenn, messze-messze, ahol óriási völgypanorámára nyílik a lejtő, a hasadéokban tetők lát-szanak... A felhőzet már világosodik, alacsonyan füstölög mint a gőz... Nagy fénytavak nyílnak. Egyszer csak szemben három hegycsucs merül elő a felhőkből... három tulvilági sziget. Usznak a felhőgomolygás felett fönn, magasan havasan üvegfényben; elszorítja a szívet a látvány...

Már csak árnyuk rémlik... Pára ereszkedik a völgyre, fehér függöny. Bár odafön a fehér űrben most lövelt ki a nap, fényét fel-issza a köd... Világít ez a vak fehérség, ő úgy jár benne mint a tengerfenéken a buvár, vakon tapogat előre. A tárgyak vörös árnyék-ként rémlenek el mellette. A nap is csak üres fehér holdgolyó odafönt. Sántikál a hegylejtőn, mintha folyton a világűr szélén járna, a világ meredek partjain... Egy lépés és künn lebeghetne a fehér semmiben, hol csak köd van, köd, fényben uszó köd...

*

Csurog a ködlé az arcán végig, jéghidegen csiklandoz. Minden tapad ettől a szörnyű nedvességtől, jaj, ruhája is átnyirkosodott már, csontig borzongat... Soha még nem érzett ilyen forró didergést...

Egy hang szól tompán, mint a kolomp... Valahol itt a közelben, mégis mintha messze-messze tengerekről jönne... Lépések riasztják fel. Nagy fehérgubás alakok, kosarak nyöszörögnek vállukon. Itt mennek el közvetlen előtte. Egy-egy kosár szinte orra előtt bukkan fel a köd-ből... Óh Istenem, micsoda báránycimerek, kenyerek, vörösre sült kacsák!... Eltűntek már... De tágult szeme előtt egyre ott kápráznak még a ködben, nagyranőtt báránycombok, kenyerek piros pupjai, ronggyal lekötött pálinkáscsobolyók és ki tudja mi minden drága finomság... Bámul, bámul és mikor már a léptek visszhangja se kong a ködben, bődül el haragosan, hosszan.

— Adjatok!

Jaj miért nem ugrott utánuk? Miért nem ragadta el és falta fel az egészet? Künn kellett volna meglesni őket a mezőkön? Hiszen a puskájában még van ólom és ha sánta is, ördög hasogat a lábában, még tán el tud bänni egy pár rongyos paraszttal?!

*

Fut utánuk bicegve izzadtan... A harang rozsdás hangja egyre közelebb kong... Ujabb kosaras alakok rémlenek fel. Egész tömegek mozoghatnak előtte... Utoléri őket, utól... akármi lesz is... Jaj, csak ne hasogatna már a lábam..., Hé! álljatok meg, álljatok! Adjatok valamit a Krisztusotokat, mert lenyuzom valamennyit!...

Nem állnak meg. Még jobban sietnek... Uglátszik nem értik.

Közjük kell lőni, majd megértik!... Hogyne hát itt mindenki egyen igyon... No megálljatok az isteneteket, csak jöjjetek ki a temp-lomból a megszentelt kosarakkal, majd künn a mező szélén elbánok veletek. Beállok közétek koldulni sirva, egyszer csak összeesem, ájulnak játszom magam, aztán aki vissza marad velem a csoportból, annak az ég legyen irgalmas!

Szinte vigyorog az ötletre. Puskáját nézegeti, a tör kifogasodott élén huzogatja végig markát. Bizony sok vér folyt már ezen a rozsdás pengén, liba, kacska, ember vére...

Itt kong már a harang közvelen felette... Né itt a templom, ugy

bukkant ki fala a ködből, hogy észre se vette, pedig már majd bele-
ütközött... Hogy lángol odabenn hátul az oltár! Alkonyati tűz sugár-
zik a sötét tolongás felett, száz és száz gyertyalángtól ragyognak az
ikonosztáz kapui idegesen reszketve. Fut, felhőzik, csigázik ezeken a
kapukon az aranydisz. Ilyennek tarthatja itt a nép a menyország kapuját.

És mennyi szentkép, nagyszakállu szentek sorakoznak, zord, öreg
pópák, bádognerev palástban. És mind teleszórva kristállyal. A temp-
lom csodatevő Máriájának megfeketült képébe is egy nagy gömbölyű
csillogó ezüst sziv van beillesztve a keble tájékán és birsalmaalaku
koronáján aranyveret.

... Miért nem jönnek már? ... Mit óbégatnak az előtt a sok
aranycifraság előtt, mikor ott van előttük a sok ennivaló, a nagy pupos
kenyerek és vörösresült borjucombok, amilyeneket ő álmában sem
falatozott. Mért nem jönnek?

Fegyverét nézegeti.

Énekhangok jönnek belülről. Négy öreg paraszt imádkozik ének-
hangon, fél mázsás imakönyvekből... Óh micsoda könyörgés bujkál
ennek a négy öregembernek az énekében. Egyhangu és recitáló a
dallam mint a nyáj menése, alázatos, földig borult... Mégis milyen
kifejezhetetlen vágyak jajognak bennük... Alkonyi tűz... De nem
lángol... Hiába visz egy-egy hang égi magasságok felé, nem csap
át ujjongásba, a bubánat örök melankóliája ül rá... Örök egyhangu
jóság üli az éneket folyton alkonyi hangulatban.

Most csengő szól, borzong a hangja a hideg köveken, mintha
ezüstpénzek hullanának... Földig borul a nép... Most kezdődik a
szentelés...

Mért nem jönnek már? Mit állnak odabenn mint a barmok?
Ezek is kinezni akarnak engem?... No várjatok csak!

Végre már jönnek... Puffog a bocskor, nyöszörögnek a kosarak.
Óh micsoda ételek!

Kitágult szemmel megy a parasztok után, pedig nehéz a lába,
süt, sajog, cipeli mint valami idegen gerendát. Egyre a kosarakat nézi,
mereven, kolduló tekintettel. Véres verekedések járnak képzeletében...
Még akkor is a kosarakat követi egy ideig tekintetével, mikor meg kell
állania, hogy lecsavarja forró lábáról a rongyot... Babrál, pizsmog
lekuporodva.

Egyszercsak azt érzi, állanak fölötte.

Fölnéz. Csakugyan. Körülállták őt a hosszuhaju parasztok, nagy
körben és bámulnak rá.

— Ezek most megfognak és megölnek engem, — riad meg és
hogyan ijedségét leplezze, rájuk förmedt: — Na mit bámultok?

Azok csak állnak, nem értik szavát, bámulnak csodálatos szelid-
séggel. Egyszercsak mintha megbátorodna az egyik kilép a sorból,
odasompolyog... Feltakarja kosarát, közvetlenül az orra előtt.

— Mit akarsz? — csodálkozik, de már önkéntelen nyújtja kezét
az ennivalók felé, szeme bódultan jár a sok álomszerű drágaságtól,
izgatottságában nem tudja hova kapjon. Akkor már a többiek is oda-
sompolyognak lassan-lassan, leteszik a kosarakat eléje, egész koszu-
veszi őt már körül.

Mit akarnak ezek az emberek? Ez biztosan csel? Valamit akarnak?
Vagy tán félnek, leakarják kenyerezni? Önkéntelenül kapkodja az
ételeket és tömi magába, tenyérszerű darabokban rágja a húst, kenyeret
össze-vissza, hogy könnye is kicsordul bele. Közben gyanakodva néz...
De valami ismeretlen melegség vesz rajta erőt a ráragyogó szemektől.

A csodálatos nagy tiszta tekintetek azt mondják neki: Tessék, tessék!... Nem érti a dolgot. Hogy, hát ezek csak úgy adnak? Csak úgy?... Semmit se kérnek érte? Nem érti. A szánalom, alázat, jóság már idegen fogalmak előtte. Csak valami furcsa nagy melegséget érez... Durva zsákvastag ing van ezeken az embereken, barna ráncokban fonnyadt a nyakuk, de ilyenkor templomból jövet lelkesen ragyog a szemük, az imától, énektől. Honnan ennyi irgalmas jóság? Ennyi melegség ebben a durva, káromló hangsúlyu nyelvben?

— Tessék, egyék, Isten nevével! — rakják elébe mindenüket boldogan és mosolyogva nézik, hogy falatozik. Egyszer csak azon veszi észre magát, hogy ő is köszöntget, szívből nyíltan köszön mindent, ó mintha ezek az emberek őt nagyon-nagyon szeretnék! De miért, miért! Érthetetlen... Lám, az előbb is odaadta nekik fegyverét, kattogtatta, zörgette feljüket és ezek a csodálatos emberek nem ijedtek meg, úgy fogták meg csövét, mintha sohasem láttak volna fegyvert. Hogy lehet, hogy ennek a gubás, bocskoros népnek éppen olyan öröm a Mária kép, ima és ének, mint ez a hus, pálinka meg a többi javak. Ebben a faluban csak annak a három nagyszakállu öreg szerzetes pópának szolgál mindenki, meg Máriának.

De honnan értette volna ő ezt? Csak érezte, míg sebe egyre jobban sajog, egyre forróban szédeleg vele a világ, egyre inkább szívéen érzi ezt a sok tiszta gyerektekintetet... Hát ezeket az embereket akarta ő bántani, kirabolni?... Egy pillanatra fölragyog benne az előző istentisztelet emléke, az ikonosztáz tüzténye, honnan olyan szomorú, mégis tulvilági magasságok felé emelkedő ének sirt... Egyre jobban ébred benne a vágy, hogy valahogy odahajoljon ezekhez az emberekhez. akik testvérek... Láz borzongatja s a borzongásban folyton jobban rémlik felé a tulvilági ének... Óh, hát ezeket az embereket akarta ő megölni? Kérdezi magától egyre mélyebben szégyenkezve. Nagy nyugtalanságában talán földre vetné magát, ha már nem tartanak nagy jámbor kezek... Istenem, hát mért éltem? Mit akartam eddig?

Egy istállóba viszik be, végig fekszik az alacsony odu zugában, nagy szuszogásokat örlő ropogásokat hallani, egy tehén lehet oldalt a sötétben... A parasztok mind itt vannak körölte kínálgatják, mert szenved. Kiüvegesedett szemmel ül. Óh, ha úgy tudna imádkozni, énekelni, mint előbb ezek az emberek... Próbálkozik... Közben véresebbnél-véresebb képek bántják... Lázás verekedéseket lát, véres paraszt ruhát, nyöszörgő bárányt, ... felriad, törölgeti a forróságban hidegen csurgó homlokát... Felül, de csak nem mulnak a véres káprázatok... Ujra egy véres paraszt fekszik előtte... Egy bárány sir emberi hangon.

... Istenem, mit akarsz velem?... Kinosan vergődik, ordítani szeretne... Aztán halványodni kezdenek a képek... A sebláz meleg borzongatásai jönnek, csodálatos kellemesen sülyed el lassan körötte minden.

Hangosan horkol a csendben.

... Valami nagy, határozatlan fényességre ébred... Mi az? Hol van? Mintha lángra borult volna körötte minden. Tán az ikonosztáz kapui lángolnak előtte... Né, a nagy fekete Mária kép is itt van a lábainál, Csillog-villog a gömbölyü ezüstsziv... Óh, mennyi gyertya!... És mennyien veszik őt körül. Né, hisz az istállóban van. Hosszuhaju parasztok tolonganak körötte meghajolva a gerendáról... Hogy ragyog az arcuk a fényben, mely besugározza az odu minden zugát,

szinte angyali világosság van... Óh, milyen boldog most ő, csak egyszer hazajuthatna s elmondhatná mindezt... Mintha még mindig a szíven érezné a sok tekintetet... Határozatlan és testtelen örömök remegnek szívében... Angyali világosság van... Mintha egy fényes űrben lebegne...

Énekelni kezdenek... Velük énekel, tisztán, kivehetően, mintha értené nyelvüket... Kicseng hangja a kórusból, csengve szárnyal, fön, fön, magasan és tisztán mint egy mindentől megszabadult lélek... Fehérszakállu papok jönnek füstölővel, csengetyü szól és lassan-lassan tömjénfelhők borítják el a fényességet, minden összekavarodik a fehéren világító ködben, csak messze-messze látni határozatlan lángolásokat.

Aki azon az éjszakán elment az istálló mellett, örökös énekszót hallott belülről. A csodatévő Mária képét is elvitték már rég onnan a szent papok is aludni tértek, de az odu sötétjében folyton csengett, tisztán, magasan:

— Óh, Mária miloszteva!

Felülve énekel az idegen, szemei csillogtak a sötétben, mindig lázasabban, lázasabban rajongott a hangja. Mind messzebb, messzebb hallatszott a falu csendjében:

— Óh, Mária miloszteva!

Másnap reggel azt beszélte a nép, hogy a boldogságos Szüz az éjszaka ott járt az istállóban az idegennél. Egy öreg nyavalyatörős asszony, ki éjfélkor szent földért ment a templom küszöbéhez csuporkájával, saját szemével látta, amint hosszú palástjával keresztülsuhant az udvaron... Látta, amint tüzesőben jött, sok-sok ragyogó szikra hemzsegett körötte. Egy nagy misekönyvön hozta a Jézuskát, éppen olyan birsalmaalaku korona volt a fején, mint a templomi képén. Körötte angyalok suhogtak, tüzes kék ingekben, fénylett az ingük, mint a holdvilág és cifra fagygyugyertyákat hoztak kezükben. Arra is esküszik, hogy Szent Péter és Szent Ichnád is ott jöttek a menetben, földet sepert a szakálluk és szinarany füstölő meg kereszt csörgött a kezükben.

— Mindjárt láttuk, hogy szent ember volt, — magyarázták a parasztok.

— Talán maga az egyik apostol, — tünődözött az egyházfi, — hiszen éppen a multkor beszélte Bazil atyuska, hogy szentek néha a földön járnak, koldusok alakjában.

Nem csoda ha este már azt követelte a nép a klastromi atyáktól, hogy papi diszben gyertyákkal hozzák ki a sebláztól kiszederjesedett holttestet. Aztán szekerre rakták, koporsóját beborították drága miseruhákkal... És énekelve vitte ki a falu népe a hegyek közül a messzi-messzi sikra, hol nagy hasas fellegek bolyongnak és napfoltok suhannak végig... Napokig vitték hangos énekszóval... Még egyszer csak a párás ég alján, mint egy tenger szélén felbukkantak a szent város hagymakupolái. Sok-sok aranygömb egymás hegyén-hátán csillogva, mint a szappanbuborékok...

Ott temették el a legnagyobb kolostor templomában a többi szent közé...

GONDOLATOK A JOGI OKTATÁSRÓL ÉS A JOGÁSZI NEVELÉSRŐL.

Kevés kérdés van, amelyet olyan sűrűn tárgyaltak volna mostanában jogi szakirodalom és szakértekezletek, mint a jogi oktatás reformjának problémáját. Méltán foglalkoztak vele, mert elsőrangú és olyan közszükségletről van szó, amely a legnagyobb mértékben érdekli nemcsak a szakköröket, hanem az egész magyar társadalmat.

Azt sem lehet mondani, hogy a kérdés megoldása körül nem történtek volna az utolsó másfél évtizedben számottevő lépések. Így ehelyütt mindjárt kiemelhetjük a harmadik jogi alapvizsgának és az egységes birói és ügyvédi vizsgának röviddel a világháború kitörése előtt való törvényes megalkotását.

Az egyik reform — a harmadik jogi alapvizsga — a jogtanulás kontinuitását jelentette, azzal a korábbi fennállott állapottal szemben, hogy az a joghallgató, aki négy szemeszter után letette a második jogi alapvizsgát, két teljes esztendőn keresztül mentesült attól, hogy újabb vizsgán adjon számot tanulmányi előrehaladásáról. A harmadik alapvizsga rendszeresítésével, ezzel a régi állapottal szemben, minden egyetemi tanév vizsgával záródik, az éppen szóban levő harmadik tanév olyan tárgyakból — magyar magánjogból és büntető jogból — tett vizsgával, amely tárgyak alapos megismerése nélkülözhetetlen a jogtudomány bármelyik területének a munkásaira.

A másik említett jogi reform — az egységes birói és ügyvédi vizsga — alapgondolata, a rendezés egyes részleteinek módosítása ellenére, változatlanul fennáll ma is, és éppugy mint a harmadik jogi alapvizsga intézménye. Az idevonatkozó rendelkezések a bírák és ügyvédjelöltek joggyakorlatát nagy részletességgel és alapossággal szabályozzák; a joggyakorlati idő aránylag hosszú tartamával lehetővé teszik a legváltozatosabb széleskörű gyakorlati ismeretszerzést és a birói és ügyvédi pályáról való lemaradásra indítják azokat, akik a pályában nem akarnak élethivatást látni. Az a tény, hogy az e tekintetben fennálló szigorú szabályok ellenére különösen az ügyvédi pálya ma is még a leginkább a tulajárasztottak közé tartozik, inkább ma meglevő, kötött pályákon való elhelyezkedést meggátló keserves társadalmi, különösen gazdasági viszonyainkban, mintsem az egységes birói és ügyvédi képesítés előfeltételeinek elégtelenségében találhatja magyarázatát.

Annak igazolására, hogy ez a tétel helytálló, csupán arra hivatkozom, hogy Franciaországban három éves jogi tanfolyam elvégzése után 21 éves korában mindenki majdnem teljes jogu ügyvéd lehet. Nálunk az egységes birói és ügyvédi képesítés elnyeréséhez a három jogi alapvizsga, a három jogtudori szigorlat és a két részben letehető birói és ügyvédi vizsga számitásbavételével — bátran számíthatunk 10 esztendőös jogi tanulmányt. Ennek következtében aránylag ritka eset az, hogy valaki 28 éves kora előtt birói és ügyvédi képesítés birtokában légyen.

Nagy jelentősége van az egységes birói és ügyvédi vizsga fennálló szabályozásának abban a tekintetben is, hogy elvi elrendezésében

szakított azzal a korábbi fennállott — legalább is külső megjelenésében — furcsa helyzettel, hogy a régi ügyvédi vizsgánál jóval könnyebb birói vizsgával rendelkező bíró volt az, aki az ítélkezés során az ügyvéd munkáját felülbírálta.

A világháború után a budapesti tudományegyetemi közgazdaságtudományi kar felállítása jelentett számottevő lépést a jogtudományi oktatás terén is. Külképviseleti szakosztályán a magyar diplomataképzés talált otthont, általános közgazdasági szakosztálya pedig a magyar közigazgatási tisztviselők kiképzésének lett egyik szellemi műhelye.

Bevezetőben ennyit a kérdés legujabb időbeli jogi szabályozásának historikumáról; a részletekről szó lesz még később is. — Itt teszem azonban még meg a megjegyzést, hogy a jogi oktatás hatályosabbá tételének örvendetes ténye az is, hogy az egyetemi profeszorok egy része mind szigorubban őrködik előadásainak minél látogatottabbá tételén.

A legutóbb lefolyt esztendőkből bekövetkezett javulás mellett sem dicsekedhetünk azonban ma még annak a nagy eredménynek az elérésével, hogy a közvélemény gyökeresen szakított volna a jogászképzésről vallott ezzel a felfogásával, mely szerint a jogászkodás a legkönnyebb főiskolai studiumok közé tartozik, mert végig nem hallgatott szemeszterek után könnyű szerrel letett három alap- és egy államvizsgálóval olyan jogi képesítés szerezhető, amely a közpályák magas lépcsőfokait is komoly tudományos megalapozottság nélkül elérhetővé teszi. Kétségtelen, hogy ez a — különben mindjobban enyhülő — felfogás nagyon is túlzott. Ismételem azonban nem tűnt el.

Az elmondandók szempontjából nem is tartom szükségesnek annak részletes bírálatát, mennyi az ilyen, egészben véve ma már mindenestre helytelen, felfogásban az igazság. Sokkal fontosabbnak látom egy másik tételnek ezzel a kicsinylő felfogással való szembeszögezését. Ez a tétel pedig a következő: a jogászkodás éppen azért látszik a felületes jogászok és nem jogászok előtt olyan könnyűnek, mert a benne való igazi elmélyüléshez, elvont, kevésbé megfogható voltánál fogva sokkal fáradtságosabban lehet hozzájutni, mint egy más tudományos képzettség elsajátításához. Ugy vannak a jogtudomány művelésével nagyon sokan a jogászok is, mint az olyan vízzel szemben szoktunk lenni, amelynek a tulsó partját nem lehet látni. Az ilyen vízben sokkal többen maradnak az innenső part közelében, még azok közül is, akik sokra mernének vállalkozni, ha az elérendő célt saját szemükkel láthatnák.

Egy pillanatig szemébe kellett nézni ennek a kérdésnek is, hogy előbbre juthassunk és el ne felejtjük azt, hogy nagy koncepciók — állam, nemzet, társadalom, emberi szervezethez, jogviszony, jogi elrendezethez és megannyi más — akkor is élő és elkerülhetetlenül életbevágó realitások, pozitív megnyilvánulások, ha nincs is husból, vérből, vagy anyagból való testük. Éppen csak sokszorosan megnehezítik annak feladatát, aki velük hivatásszerűen foglalkozni kénytelen.

Már ennél az egyetlen komoly oknál fogva is nemcsak érdemes, de egyenesen szükséges a jogi oktatás kérdését minél többször és minél alaposabban szemügyre venni.

Sok szó hangzott el arról, hogy egyetemi tanrendszerünk a jog és államtudományi oktatás tekintetében már alapjától, a most előírt alapvizsgatárgyaktól kezdve teljes átalakításra szorul. Azt hiszem, nem jó helyen keresi ez a felfogás az igazságot.

Az ezeréves magyar alkotmány történetének nemzeti ügyünk igazsága egyik leggazdagabb forrásának az európai joghatásokkal kapcsolatban való megismerése ép úgy a jogi alapvetéshez tartozik, mint a magánjogi fogalmaknak ma is egyik legjelentősebb bázisául szolgáló római jog tanulmányozása útján a kezdő jogásznak a jogi gondolkodásra való nevelése.

A második jogi alapvizsga tárgyai közül a magyar közjog tanulmányozásában épül tovább az a tudományos ismeretszerzés, amelyet a magyar alkotmány- és jogtörténet megalapozott. És nem túlzás talán az az állítás sem hogy speciálisan a magyar pozitív jogra irányuló fogalmak már a középiskolai tanulmányok során is legkorábban a közjoghoz tapadnak. Helyén való tehát az építésnek a közjoggal való folytatása.

A közgazdaságtan pedig, — amely a második jogi alapvizsga második tárgya — jogtudománynak, a társadalmi, a szociológiai életjelenségekkel való elválaszthatatlan kapcsolatára nyit gazdag kilátást; a jogtudományt légüres teréből segít kiemelni. Az államháztartástan, (pénzügytan) szorosan kapcsolódik hozzá; együttes tanulásuk tehát helyénvaló. Szükséges volna azonban a materiálisabb közgazdaságtannal kapcsolatban az etika jelentőségének nagyobb kiemelése is már a jogi oktatás kezdő éveiben. — A második alapvizsgának legalább is az etikai alapismeretekre ki kellene terjeszkedni.

A harmadik jogi alapvizsga azután befejezi a jogászi alapvetést. Tárgyai: a büntetőjog és a magyar magánjog, a jogtudománynak azok az ágai, amelyek a mindenkit mindennap érdeklő magánélet rendjének fenntartó pillérei, biztosítékai.

Ilyen szemszögből nézve a dolgot, a jogi alapvizsgák rendszere az alapvizsgatárgyak és azok ma megszabott tanulási sorrendje ellen nem látok kifogásra okot.

Azt sem lehet mondani, hogy az egyetemeink jogi és államtudományi karán kötelezően előírt egyéb jogi tárgyak bármelyike is teljesen felesleges volna. Nem amiatt kell észrevételt tenni, ami van, hanem amiatt ami nincs.

Komoly hiányt jelent a haladó idővel szemben, hogy a szociálpolitika a politikának és a szociológia a jogbölcseletnek a tudományával kapcsolatban ugyan, mégis azonban önálló kötelező tárgyként nem szerepelnek jogi fakultásaink tanrendjén. Komoly hiányt jelent az összehasonlító jogtudomány elhanyagolása abban az értelemben, hogy külföldi államok tételes jogának még legjelentősebb fejleményeiről, figyelemreméltó külföldi törvénykönyv — tervezetekről egyetemeinken nagyon kevés szó esik.

A legnagyobb hiányt azonban a nemzetközi jog elhanyagolása jelenti. A világháborút követő idők nemzetközi jog fejlődése és a Magyarországra ráerőszakolt ugynevezett békeszerződés parancsolóan követeli eddigelé jóformán teljesen elhanyagolt nemzetközi jogi irodalmunknak minél gyorsabb méretű kifejlesztését, a nemzetközi jognak abból a hamupipőke szerepből való kiemelését, amelyhez eddig egyetemeinken jutott. A nemzetközi közjognak jelentőségéhez méltó tanítása mellett, kötelező tan- és vizsgatárggyá kell tenni a nemzetközi magánjogot is, mert hiszen a forgalom mai fejlettsége, a nemzetközi magánérintkezések mai sűrűsége mellett, különösen trianoni elszakítottágunk mai állapotában, jóformán napról-napra szüksége van a gyakorlati jogásznak arra, hogy ennek a tudománynak az elmélet kifejlesztette, de a gyakorlati élet diktálta tételei véreből

legyenek. A nemzetközi büntető joggal legalább a tételes magyar büntetőjog keretében kell alaposan foglalkozni. A nemzetközi perjog tudománya ma még csirájában van; de mindenesetre szintén hatalmas mementőt jelent anyajogának, a nemzetközi közjognak alapos művelésére.

Eddig eljutva, joggal tehető fel a kérdés: az elmondottak azt jelentik-e, hogy a jogi oktatás az egyetemeken ne specializálódjék? Felelet: a kötelező vizsgatárgyak tekintetében semmiesetre sem. Ezek mint jogi alapvetés minden jogásznak szükségesek. Nem e tekintetben, hanem a szemináriumokban és praktikumokban van az egyetemen specializálódásnak helye.

A jogi oktatás intenzitásának ugyanis két párhuzamos feltétele van: az általános jogi műveltség megszerzése a kötelező tanulmányi és vizsgatárgyak és a specializálódás előmozdítása a szemináriumok és a praktikumok útján. Az utóbbiak (szeminárium és praktikum) azok, amelyek tekintetében óriási hiányt érzünk.

Egyfelől a szorosabban vett egyetemi előadások, másfelől a szemináriumok és praktikumok szükséges egyensúlyának alapvető feltétele a doktorátus intézményének a gyökeres reformja is. Egymagában a rendszeres egyetemi előadások tárgyául szolgáló kötelező studiumok megtanulása egyes praktikumoknak kötelezővé tételével kiegészítve a gyakorlati jogásznevelést szolgálja. Szűnjék meg a tömeges doktoravatás. Szigorú, komoly esetleg több részletben letehető államvizsga lépjen a ma meglevő doktorátus helyébe, amely mellett a ma letehető államvizsga nagyon is alárendelt jelentőségű, szinte azt mondhatnók, könnyen leküzdhető egyszerű alakúság a gyakorlati jogász szemében is.

A doktorátus legyen igazi tudományos fokozat, amelynek eléréséhez a szemináriumokban végzett komoly munka az alapvető feltétel. A szemináriumi munka és a jog- és államtudományi doktorátusoknál manapság szintén jóformán csak formalitássá sülyedt tudori értekezés.

A praktikumok jelentsék ezzel szemben — úgy amint azt már előbb is kiemeltem — a gyakorlati jogásznevelés egészséges kiegészítését és mozdítsák elő ekként a gyakorlati hasznos specializálódást. Így szolgálja a kötelezően előadott jogi tárgyak alapvetése mellett a praktikum gyakorlati szakjogászok a szeminárium a tudósok nevelésének az előmozdítását

Ezzel a legutóbb megrajzolt néhány soros vázlattal azután el is jutottunk annak hangsúlyozásához, hogy a jogászképzés nem érhet véget az egyetem falai közt, legkevésbé az egyetemi tanidő tartama alatt. — A kötelező jogi vizsgák letétele csak a jogászi nevelés alapvetését, a jogászi gondolkodás lehető kifejtését, az általános jogi műveltségnek lehető elérését szolgálhatja. Akár a gyakorlati, akár az elméleti jogászra nézve kötelező vizsgák alapvetése csupán bázisát jelentheti a szakszerű és, az egységes képesítés megszerzése után bizonyos fokig legalább, mindjobban specializálódó önképzésnek és szerves továbbképzésnek. Ehhez az önképzéshez és szerves továbbképzéshez az egyetem falai közt levő praktikumok és szemináriumok általában véve szintén csupán az elindulást jelentik.

Meg kell ezért emlékezni a szuperuniverzitális jogi studiumok kérdéséről is.

Ezzel a kérdéssel való részletesebb foglalkozás előtt azonban megjegyzem még, hogy szándékosan mellőzöm ebben a tanulmányban az egyetemi közgazdaságtudományi karnak a jogi oktatás egyes nagyfontosságú ágazataiba kapcsolódó szakosztályairól való behatóbb

megemlékezést. Ez ugyanis tulságosan messzire vezetne. A jogászi általános műveltség alapvetéséről előbb elmondottaknak igazolására emlitem meg csupán azt, hogy a közgazdaságtudományi karon azok a jogi tárgyak, amelyek a jog- és államtudományi fakultásokon is kötelezően szerepelnek, jelentékeny részben szintén megvannak. Éppen csak az egész keret, amelyben ennek a karnak tárgyunkat érdeklő szakosztályain a tanítási anyag elhelyezést nyert, inkább a közgazdaság- és a szorosabb értelemben vett társadalomtudomány, mintsem a tételes jog kerete.

Ezenkívül pedig ki kell emelni a praktikumokban és szemináriumokban való munkának nagyobb intenzitását a közgazdaságtudományi karon, a jog- és államtudományi fakultásokkal szemben. — A praktikumok körébe vágó nagyon figyelemreméltó intézmény például az ujbpesti szociálpolitikai intézet, mely a gyakorlati nevelést akként mozdítja elő, hogy tagjai a szegényebb néposztályhoz tartozókat sok irányu hasznos jogászi tevékenységgel támogatják, pl. szegény felek részére okiratokat, hivatalos bizonyítványokat szereznek be, beadványokat készítenek, a patronage munkában résztvesznek és így tovább.

Az elmondottak után most már visszatérek a szuperuniverzitális jogtanulás problémájához.

Láttuk már előbb a disztinkciót: jogtudósok és gyakorlati jogászok. Előbb a tudósképzésről essék néhány szó.

Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter valóban életbevágó problémához nyult, amikor a magasabb szellemi műveltség nagy kérdéseivel foglalkozni kezdett.

Invencióját ma már, országgyűlési tárgyalásra váró törvényjavaslatok mellett tények, valóra váltott intézmények igazolják.

Külföldi ösztöndíjak rendezése, magyar intézetek Collegium Hungaricumok, a Gyűjteményegyetem, amellyel könyvtárügyünk rendezése is kapcsolatos, mind idevágó olyan intézkedések és alkotások, amelyeknek a jogtudomány szempontjából épügy megvan a maguk nagy jelentősége, mint az egyéb tudományágakra nézve.

A tudós munkája az egyetemi alapvetésen túl elsősorban önképzés és így a jogtudós nemzedék képzéséről tartalom tekintetében nem lehet itt egyéb mondanivalónak helye, mint az, hogy már az egyetemi szemináriumok feladata a tudományos munka módszereire való nevelés és a szellemi munkamegosztás előkészítése.

E kettő közül a szellemi munkamegosztás az, amiről kissé részletesebben kell szólni. Jogtudományunk terén nagyon is érezzük annak hátrányait, hogy egyes tudományágak aránylag nagyszámu művelőre találnak, másokban viszont alig lehet néha alkalmas szakembert találni.

Természetes dolog, hogy nagy jelentősége van a jogászi specializálódás tekintetében is az egyéni hajlamoknak, érdeklődésnek. Állíthatjuk azonban, hogy nem mindig egyesegyedül a hajlam, az érdeklődés különös mértéke dönti el ma azt, hogy a tudományosan dolgozni kívánó fiatal jogász a jognak melyik mezején induljon el, hanem sok egyéb körülmény is, és különösen nem bizonyos az, hogy nem áll-e fenn a fiatal jogászban más olyan diszpozíció is, mely őt — a diszpozíció megtalálása esetén — jogtudomány elhanyagoltabb ágának a szolgálatára is emberileg teljes mértékben alkalmassá tenné.

Komoly figyelemmel kísérésével annak, hogy nem áll-e fenn a jogtudomány bizonyos ágában tultermelés veszélye, kell ezt igazi jövőbetekintéssel még idejében megakadályozni. Szolgálatot teszünk vele az egyénnek és a köznek.

Nem Madách falanszteréhez vezet ez a követelmény, hanem elvezet attól, mert éppen a rendszertelen szellemi termelésnek eredménye lehet az, hogy a fiatal tudós az általa művelt szaktudományágban nem kaphat méltó elhelyezkedést, hanem végeredményben mégis csak olyasvalamivel kénytelen foglalkozni, amihez sem kedve sem kellő előképzettsége nincs. Nagy szaktudása pedig meddő tőke marad.

Kétségtelenül a nem eléggé rendszeres szellemi munkamegosztás volt egyik oka annak is, hogy egyetemeinken fontos tanszékek néha éveken át nem voltak betölthetők, más tantárgyak pedig fontosságuk arányán felül kaptak ugyanazon az egyetemen második vagy harmadik új katedrát. Ha ez kiváló tudós érdekében történt, úgy csak még inkább felvetődhetik az a kérdés, nem az elmaradt szellemi munkamegosztásból fakadó erőpazarlás következménye-e ez?

A most tett megjegyzések után áttérek a gyakorlati jogászok továbbképzésére.

Egy nagy kategóriával, azokkal, akiknek életpályája az egységes bírói és ügyvédi képesítés megszerzését teszi szükségessé, e tanulmány bevezető soraiban már szó volt. Ezzel a kategóriával nem is foglalkozom ehelyütt újra és pedig annál kevésbé, mert a képesítés alapelve — azt hiszem — általánosan megnyugtató lehet.

A szuperuniverzitális gyakorlati jogászképzésről lévén szó, csupán megemlítem azt is, hogy egyetemeink jogi és államtudományi fakultásain, továbbá a budapesti tudományegyetemi közgazdaságtudományi karon kívül az 1900: XX. törvénycikkkel létesített községi közigazgatási tanfolyamok és az államszámviteli vizsga alapjául szolgáló oktatás rendszere azok amelyek a jogi oktatással kapcsolatos főiskolai jellegű intézményeknek tekinthetők. Ugyancsak mellőzöm — a dolog természete szerint — a kezelőhivatalnoki, telekkönyvvezetői, bírósági végrehajtói és egyéb hasonló szakvizsgákat, amelyekben szintén szerephez jut a jogi elem.

Fontos problémaként marad azonban a gyakorlati közigazgatási szakvizsga kérdése az egyetemi képzettségű közigazgatási tisztviselőkre nézve.

A közigazgatási tisztviselők maguk érzik legjobban azt a nagy hiányt, amelyet már a köztisztviselők képesítéséről szóló 1883: I. t.-c. követelte ennek a vizsgának mindaddig életbe nem léptetése különösen a magasabb bírói és ügyvédi képesítéssel szemben jelent.

Igaz, egyes szakigazgatási ágakban megvannak a bizonyos szakvizsgák. Itt van a valóban igen komoly megalapozást követelő külügyi szakvizsga, a pénzügyi szolgálatban a pénzügyi, a m. kir. központi statisztikai hivatal fogalmazói karában a statisztikai szakvizsga.

Nem is tagadva ezeknek létjogosultságát, s nem maradhat el az egységes közigazgatási gyakorlati vizsgának az életbeléptetése akként, hogy azt — talán éppen csak az előbb említett három szakigazgatási ág tisztviselőit kivéve — a központi és vidéki közigazgatás minden egyetemet végzett tisztviselője megfelelő közigazgatási gyakorlat után Budapesten szervezett országos vizsgabizottság előtt letenni legyen kötelees.

A közigazgatási gyakorlati vizsga részletes követelményei felől csak néhány szót. Általában nem kívánatos a szakigazgatási ágak szerint való specializálódás, aminthogy az egységes bírói és ügyvédi vizsga sem terjed ki egyeseknél pl. csak a büntető, — másoknál pl. csak a magánjogra és polgári perrendtartásra. Természetes azonban, hogy a közigazgatási jogot kellő részletességgel és több tárgykörre

felosztva kell, de minden vizsgától az egészet, megkövetelni.

Elméleti tárgyaknak ezen a vizsgán már nem lehet helye, bármennyire fontosak legyenek is ezek a képzett közigazgatási embernél. Az elméleti tárgyak alapvető elsajátítását az egyetemi tanrendszernek kell biztosítani; a gyakorlati szakvizsgán a tételes jog nagy anyaga jusson jelentőséghez és arról szerezzenek a cenzorok meggyőződést, hogy a jelölt könnyű szerrel tud tájékozódni a törvények és más jogszabályok nagy tömegében.

A pénzügyi jogot is magában foglaló közigazgatási jog tételes anyaga mellett azonban vitathatatlanul elmaradhatatlan a tételes közjog. És hiba lenne a magánjognak és a büntető joganyagnak a gyakorlati közigazgatási vizsgán való mellőzése, vagy háttérbe szorítása is. Mindkettő olyan fegyvere a közigazgatási jogásznak, amelyet a jogrendért való hadakozásban nem ejthet el anélkül, hogy működésében való biztosságát el ne veszítve és viszont mindkettő olyan fékje is, amely a kodexszerűen nem rendezhető és eljárási szabályokkal a dolog természete szerint soha kellőképpen körül nem bástyázható közigazgatási jog érvényesülésének elmaradhatatlan irányítója.

Eljutottunk most már a szorosabb értelemben vett ahhoz a továbbképzéshez, amelynek a közigazgatási vagy bírói (ügyvédi) minősítésű jogász gyakorlati vizsgáját egyfelől megelőznie, másfelől követnie kell.

A gyakorlati vizsgát megelőző továbbképzés a bírói és ügyvédjelölteket illetően intézményesen van biztosítva és pl. a bírósági fogalmazókat (joggyakornokok, jegyzők, titkárok) illetően az egyes törvényszékeknél és a budapesti központi kir. járásbírósnál ősztől-tavaszig hetenkint legalább egyszer való egybegyülekezéssel rendszere sített olyan tanfolyamokból áll, amelyeken bírák és más gyakorlati jogászok, esetleg egyetemi jogtanárok és nem jogász szakemberek is (pl. törvénytudásos orvos) általánosabb jelentőségű, főként az egységes bírói és ügyvédi vizsga tananyagához tartozó gyakorlati kérdésekről tartanak előadást, maguk a bírósági fogalmazók dolgoznak ki egyes jogi kérdéseket és tartanak felolvasásokat vagy pedig bírósági tárgyalások mintájára megszervezett megbeszélések keretében történik egy-egy jogesetnek a boncolása.

A gyakorlati közigazgatási vizsga életbeléptetésével kapcsolatban az ilyen tanfolyamok a közigazgatási tisztviselőknél is nagy jelentőséghez juthatnak. És viszont bírói és közigazgatási minősítésű gyakorlati jogászokra egyaránt fontos, a gyakorlati vizsga letétele után is, a világháború előtt kezdeményezett országos továbbképző tanfolyamoknak újból életbeléptetése akként, hogy azon elsőrangú szakértők a legidősebb részletkérdések továbbfejlődéséről, a gyakorlatban nehezen megoldhatónak mutatkozott problémákról tartsanak ismeretterjesztő és ismeretkiegészítő előadásokat.

Nem akarom végezetül elmulasztani a tisztviselőképzés egészen gyakorlati sémájának vázlatos felállítását sem. Nagyon kívánatos, hogy minden köztisztviselő hivatali pályájának legelső napjait kezelőhivatalában töltsse el annak a hatóságnak, ahova kinevezést nyert. Azután vezessen lehetőleg sok esetben jegyzőkönyveket, hogy a tényállás kiboncolásának munkáját ekként közelről megfigyelhesse és megszerezni tudja azokat a tényeket, amelyeknek a felmerült kérdések jogszerű eldöntésénél jelentőségük lehet. Ezt követően kell a tisztviselőt olyan munkakörhöz juttatni, ahol maga irányítja a helyes tényállás kibontakozását. Újabb fokozatokat az a munkakör jelentsen, ahol a jogkérdés jut az alsóbb fokon már tisztázott tényállással szemben mind nagyobb

jelentőséghez; lépésről-lépésre érkezen el a tisztviselő egészen addig a munkakörig, ahol az irányadó jogszabály feltalálása a legtöbb esetben már nagyon is komoly kutató munkát jelent. Ezeket a precedenseket zárhatja be a legmagasabb fokozat: a kodifikációs munka, a jogszabályalkotás és a bírósági döntvényalkotásban való részvétel munkája.

Általános séma ez csupán, amely — úgy érzem — részben ki is fejezi — nagy vonásaiban — a közhivatali pályákon való elhelyezkedésnek és emelkedésnek mai rendszerét, részben az e tekintetben szükséges ideált igyekszik szerény lámpással megvilágítani. A köztisztviselők státusrendezéséről szóló 1925. évi 7000 számú rendelet elvi elgondolásában ennek az alapeszmének a szolgálatában áll, amikor a minisztériumok fogalmazói karában való kinevezést több esztendőre terjedő külső hatósági szolgálathoz köti. A bírói státusban régi előfeltétele a táblabírói, vagy ennél magasabb bírói rang elnyerésének több esztendő alsóbírói, vagy ügyvédi működés, közigazgatási bíró állás elnyerése hasonló alapfeltételhez van kötve.

Természetes, hogy egyéni képességektől függ, vajjon a fentebb részletezett fokozatok kivel-kivel szemben hogyan és meddig érvényesüljenek és az is természetes, hogy a köztisztviselő-jogász sokoldalú munkáját nem lehet ilyen sémába abban az értelemben beszorítani, mintha munkaköre ekként tartalma szerint kimerítően, bárha vázlatosan is, jellemezhető volna. Nem is ebben az értelemben esett a sémáról szó.

Némethy Imre dr.

„TECHNIKA“

kő- és könyvnyomda, kiadóvállalat,
könyv-, papir- és rajzszekereskedés részvénytársaság
BUDAPEST, I. KERÜLET, BUDAFOKI-ÚT 5. SZ.

SPECIÁLIS ÜZLET

építészeti, mérnöki művek és nyomtatványokban.

TECHNIKAI MŰVEK

sokszorosítása, bizományi kezelése
és kiadása.

LITOGRAFIÁJÁBAN

művészi kivitelben készülnek
plakátok, tervrajzok, térképek, levél-
papirfejnymatok, jegyzetek stb.

KÖRZÖK, LOGARLÉCEK, RAJZPAPIROK,

rajzszerek, faárúk és vegyészeti
cikkek legnagyobb választékban.

NYOMTATVÁNYOKAT

modern kivitelben, mérsékelt áron
készít.

A „TECHNIKA“ kő- és könyvnyomda, kiadóvállalat, könyv-, papir- és rajzszekereskedés részvénytársaság a technikai körök részvételével alapított s azok ellenőrzése mellett működik. — Napi bruttóbevételének egy részét a műegyetemi hallgatók segélyezésére fordítja.

F I G Y E L Ő

GRAGGER RÓBERT.

Megint félreverjük a már oly sok gyászt hirdető trianoni harangokat. Meghalt Gragger Róbert, a szervező erejéről híres, fáradhatatlanul alkotó magyar kultur-diplomata.

Mikor 1921 nyarán egy lelkes magyar diáksereg elsőnek látogatta meg berlini műhelyében a már akkor is közismert, fiatal tudóst, alig pár szobából állott intézete. Ebből a pár szobából fejlesztette ki rövid egynéhány év során hatalmas könyvtárát, termékkel kibővített tudományos intézetét és életének legnagyobb büszkeségét: a Collegium Hungaricumot. Innen bocsátotta szárnyra oly nagy propaganda erőtt képviselő kitűnő folyóiratát az Ungarische Jahrbüchert. Mindig nagy ivelésű kulturmunkáját a berlini egyetem jutalmazta a legelismerőbben. Mint az egyetem legfiatalabb tanárának, a porosz kormány rövidesen átszervezte az egyetem egyik nyilvános rendes tanszékét, amelyet megkülönböztetett figyelemmel támogatott egész a legutóbbi időkig is. Szinte észrevétlenül egyik szakértő tanácsadója lett a porosz kultusz-miniszternek, akihez egészen halála órájáig ritka meghitt, hű barátság fűzte.

Magasra szökellő tüneményes pályafutásánál azonban csak egyéni szeretetreméltósága volt nagyobb. Előkelő színvonalu europaer műveltsége sokoldalúságával, mindég szellemes kedélyével szinte varázs szóra meghódította azokat, akik mindig magas horizontról szemlélődő finoman fölényes kritikáit élvezhették.

Mert Gragger nemcsak tudós, vagy professzor volt: sokkal több annál. Bámulatraméltó éleslátásánál talán éppen ezen kritikai képessége volt tökéletesebb. Tanár, tudós, író, kulturpolitikus és diplomata volt egy személyben, akinek hervadhatatlan érdemeit a magyar propaganda ügy terén elért eredményei hirdelik a legfényesebben.

Egész életét a német magyar viszonyok összehasonlításának szentelve, ebből folyó éles megfigyeléseivel, a magyar bajok, hiányok javítását, pótlását tekintette egyik legszentebb feladatának. Minden szó, minden sor írása ezt a célt szolgálta, Hivatalos diplomáciánk hatáskörét nem egyszer érintette életrevaló, ötletes propaganda munkája. Lázasan dolgozott, mintha megérezte volna rendkívüli, tragikus elmulását. S bár sokszor panaszkodott a hazai viszonyok elmaradottsága, a megoldásra váró igazán nagy feladatok iránti érzéktelenség, a társadalmi egység összetartás hiánya miatt, kritikája mégsem ütött meg soha pesszimista hangokat, Rendületlenül bizott a magyar feltámadásban, amelynek érdekében még életét is feláldozta. Törhetetlen ambíciója felett végül is győzelmet aratott oly tragikus halála.

A berlini dahlemi temető egyik legfrissebb sirhantjára a mi nemzedékünk is lehelyezi az ő nagy emlékezetének koszoruba font legszebb virágait, amelyeket a magyar diákok és a tisztelő hű barátok

ezrei míg csak élnek, mindig ápolni fognak. Gragger Róbert szellemét, az ő nagy egyéniségét mindennél maradandóbban biztosítják az ő élete hatalmas munkái és az ő példaképül szolgáló alkotásai.

Küzdésekkel teli misziójáért, amelyet éveken át idegenben hazájáért oly önzetlen önfeláldozással teljesített, a mi nemzedékünk gyenge és erőtlen köszönetet mond akkor, amikor egy őszinte ígérettel felejthetetlen emlékét örökre szívébe zárja.

Czakó István dr.

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Az angol világkonferencia.

Az angol birodalom miniszterelnökei 1923-ban voltak együtt utoljára Londonban. Ezt a konferenciát, amelyen már Irország is képviseltette magát, még egyszerűen birodalmi konferenciának nevezték. Az ezt megelőzőket még egyszerűen: gyarmati konferenciáknak. Ilyen volt az 1907. és 1908. évi konferencia is. A most, október 19-én nagy ünnepségek között megnyílt kongresszusokat nyilvánították első ízben »világ«-konferenciának, amelyre az emberiség egy-egy részét reprezentáló brit birodalom összes premier miniszterei egybesereglettek mind az öt világrészből. És ennek a londoni konferenciának valóban kimagaslik a jelentősége. Hosszu ideig lekötve tartotta az európai és amerikai diplomácia figyelmét és mintha a genfi külügyminiszter-konferencia jelentőségét is ideig-óráig elhomályosította volna. Baldwin és Austen Chamberlain jól választották meg az időpontot.

Az angol alkotmány-biztosítékok körüli évtizedes csatározások már régen kikerülhetetlenné tették egy új alkotmányozó konferencia egybehívását. És érdekes tünete az angol világpolitika egészséges fejlődésének, hogy a reformtörékvések legnagyobb részét maga a centrális kormányhatalom tartotta legsürgősebbnek és megvalósítandónak. Míg 10 esztendővel ezelőtt a legliberálisabb kabinet is rideg szigorúsággal örködött az alkotmánybiztosítékok sáncain s a dominiumok legártatlanabb javaslatait is elvetette, addig Baldwin és Chamberlain oly messze mentek el az angol birodalom ősi alkotmánybiztosítékainak demokratikus és liberális értelmezésében, hogy maga a konzervatív sajtó és közvélemény is tanácstalanul áll a nagy horderejű változásokkal szemben.

Tulajdonképen a diplomáciai szuveréni-

tás kérdése körül forgott az egész konferencia anyaga, mert a wembley-i világkiállítás tanulságai csakugy mint a singapore-i flottabázis kérdésének napirendre tűzése inkább csak csalétekül és megévesz ésül szolgált — a legfontosabb programjont: Kanada, Délafrika és New-Foundlands és a többi vezető dominium diplomáciai képviselétől szóló érdemi vita, mint vezérfonal húzódtott végig a tárgyalás egész anyagán. A szoros értelemben vett diplomáciai képviseltek önállósítása, ugy látszik, ez alkalommal még nem érett meg egészen a döntésre. A népszövetség mellett azonban Angliát, illetve a birodalmat jövőben most már annyi kiküldött fogja képviselni, hogy a genfi eddigi latin tulsulyt — bár az Egyesült Államok továbbra is távortartják magukat a népszövetség munkájától — kétségkivül fel fogja váltani egy mindenesetre öntudatosabb és egységesebb angol hegemonia. Hogy az európai udvaroknál és köztársasági elnököknél mennyiben áll be változás a diplomáciai szuverénitás kiterjesztése és tágabb értelmezése révén, egyelőre még nyílt kérdés. Mindenesetre közelebb van a megoldáshoz, mint sem az angol konzervatív körök azt remélnék.

A diplomaták munkáját azonban szervesen kiegészítette az angol gazdasági szakértők egyidejű tanácskozása s így a világkonferencia szinte kizárólagos külpolitikai jelentőségét egy világgazdasági értekezlet keretei közé emelte. Az angol munkanélküliség s a birodalom kívándorlási politikájának nagy problémája ma már kétségtelen, hogy nemcsak a német-, angol-, francia gazdasági helyzetnek, de az egész világgazdasági fejlődésnek jóformán egyedüli kulcsa. A londoni konferencia sem haladt el észrevétlenül 13 év külkereskedelmi mérlegegyenlege mellett, amely szerint míg 1913-ban a

gyarmati behozatal a birodalmi kivitel az egész kivitelnek 37 százalékát tette ki, addig 1926-ban ez a két index mindössze 5—6 százalékos emelkedést mutat a behozatali kvóta 31 százalékos s a kiviteli kvóta 42 százalékos módosulásával. A reális világpolitika gazdasági törvényszerűségeivel mindig számoló Anglia praktikus mater'ális életművésze azonban itt is épp úgy szabályozni fogja a világháboru nyomán még eléggé ki nem egyensúlyozott világ gazdasági helyzetet, mint ahogy Locarnói politikája az európai konzern külpolitikai irányvonalát. Ezt a külpolitikai delejtüt nélkülözte eddig Genf papirosmunkája, melynek remélhetőleg most már megtisztult jövője és fejlődése egészen Chamberlain kezében van. Amily jótékony szellem hatotta át ezt a londoni konferenciát, ugyanaz a szellem érezte hatását a genfi tanácskozáson is.

A genfi külügyminiszternapok.

Kényesebb kérdés talán még alig foglalkoztatta a genfi tanácsot: mint éppen Németország szövetségközi katonai ellenőrzésének likvidálása. Négy külügyminiszter: Briand, Chamberlain, Wand'erswede, Stressemann és Scialoja, a népszövetség első olasz delegátusa, rövid pár nap alatt becsületes munkát végeztek. 1927. január 31-ével megszűnik a Németbirodalom szövetségközi katonai ellenőrzése s ezzel Németországnak egyik erkölcsileg is igen súlyos versaillesi szankciója végleg lekerül a francia-német külpolitika napirendjéről.

Wickham Steed írja a »Review of Reviews« egyik legutóbbi számában, hogy Stressemann opportunítása, bár veszélyes meglepetéseket tartogat a jövő számára, mégis sok tekintetben megkönnyíti Briand és Chamberlain helyzetét a katonai ellenőrzés kérdésében. »Germany in the League« című külpolitikai figyelőjében a lehetőségek kimeríthetetlen birodalmát szembeállítja a mindig fregoli germán diplomáciával, mint amely a világháboru után Stressemannon kívül még eddig nem produkált igazán nagyszabású diplomatákat. A genfi külügyminiszteri konferencia most mindenben megerősítette Steed állításait, sőt azt is bizonyította, hogy a diplomáciai fregoliság adott körülmények között éppen oly egyszisztenciális eszköze a nemzetközi érintkezésnek, mint a »tulzott őszinteség hiánya«, melynek éppen a Steed-féle propaganda épített lerombolhatatlan templomot.

A weimari Németország kancellárja és külügyminisztere, amikor a katonai ellenőrzés megszüntetéseért cserébe politikai és gazdasági koncessziókat tettek, mindenesetre számoltak a reájuk nevezendő felelősség súlyával is. Hiába írja tehát Steed, hogy »Stressemannék inkább opportunisták, semmint hogy elrontsák jó viszonyukat az olyan hatalmas francia diplomáciával«. A francia-német kiengesztelődés politikájának természetes kialakulását már senki sem fogja tudni megakadályozni. Steed keserűséggel párosult cinizmusa, úgy látszik, az angol propaganda méregkonyha utolsó fegyvere, amellyel az európai béke garanciális hatalmait szerette volna megsebezni. Hogy a Dawes-tervezet és a Locarnói politika Németország gazdasági és politikai fejlődését helyes és egészséges irányba terelték, ennek maga az európai közvélemény a legméltóbb elbírálója, amely szinte tüntetésszerűleg éppen a genfi tanácskozások záróülésének napján diszitette fel a Béke Nobel-díjjal ennek az új külpolitikai közszellemnek legelhivatottabb exponenseit.

Az olasz-albán-jugoszláv probléma.

Az alatt míg Chamberlain, Briand és Stressemann az európai békét igyekeztek intézményesen körülbástyázni, Mussolini oly meglepetéssel kedveskedett szerb szomszédjának, hogy szinte fenékgig felkavarta vele a már gyanusan hosszú balkáni szélesendet. Az olasz-albán barátsági szerződés volt az a bomba, amely az Uzonovics-Nincsics kormányt telibe találta s amelytől a kisántánt valóságos külpolitikai idegsokkot kapott. Lényegében nem történt egyéb, mint hogy Mussolini Nincsics kijátszásával Albánia feletti protektorátusát barátsági szerződésben biztosította s hogy a titkos szerződés részleteiről. Jugoszláviát egyáltalán nem tájékoztatta. Ily szerződésekre már a közelmultban is volt igen sok példa. Éppen azért bir különös jelentőséggel az a szokatlanul nagy zürzavar és idegesség, amely Mussolini emlékezetes nyilatkozata után Belgrádban lábra kapott.

Akik közelről figyelték a balkáni eseményeket, már régen várták az Uzonovics kormány bukását, amelynek ideig-óráig való elhalasztását Nincsics legutóbbi genfi elnöksége tudta csak kierősztokolni. A valóságban ez a beharangozott

Nincsi-cs-féle »személyi presztizs és elnöki nimbusz« igen hamar szertefoszlott s a Radics-párt régi offenzíváját már semmi sem tudta megakadályozni. Ebbe a parlamenti anarchiába robbant bele az olasz-albán szerződés s mindezen felül talán még nagyobb esapásként: az agg Pasics váratlan halála. A balkáni külpolitika pátriárkája éppen kormányalakítás előtt állott. Talán tizedszer kellett volna a kormány-gyeplőt reszketeg kezeibe venni, hogy mint az arra talán még egyetlen alkalmas tekintély Mussolininek az Adria feletti teljes hegemoniájáért folytatott energikus sakkhúzásait, a jól ismert balkáni recept szerint, kivédje. Halálával most az utolsó lehetősége is megszűnt annak, hogy az olasz-albán Adria problémát az olasz és balkáni diplomácia a jó szomszédi viszony keretei között elintézhesse.

A belgrádi sajtó előszeretettel nevezte Pasicsot a »Balkán Bismarckjának«. Most majd az ifju Jugoszlávia parlamenti és külpolitikai eseményeinek alakulása fogja megmutatni, hogy tényleg Bismarckja volt-e a Balkánnak Pasics s hogy nevelt-e egy olyan gárdát a szerb politikai és nemzeti aspirációk fanatikus védelmére, amely a mindent átfogó nagy pánszláv eszme szolgálatában hivatott és képes lesz az ő politikai hagyatékát valóra váltani és kamatoztatni.

A Benes által annyira óhajtott balkáni egység tehát, mintha repedezőben volna. Románia már régen nem bírt azzal a belső politikai sullyal, mint azt Prágában kívánatosnak tartották. Királynéja amerikai kirándulása, amely az európai udvarok és közvélemény előtt, de magában Amerikában sem keltette a legjobb benyomást, éppenséggel nem öregbítette a balkáni Szent-szövetség már amugy is megtépázott hírnevét. Jugoszlávia volt eddig az a fix pont, amely mint Benes déli exponense egyensúlyozni tudta az oláh politikai élet abnormis kinövéseit és annak közéleti dekadenciáját. Mussolini most ezt a fix pontot is célbavette s igazán nem lehet probléma többé, hogy, ha célbevette, el is fogja találni.

*

Revue des deux Mondes.

René Pinon a »Revue des deux Mondes« decemberi számában előkelő tollának hegyére veszi, a még sokak előtt ismeretlen ázsiai problémát. Csak akik

a világsajtót figyelemmel kísérik, tudják azt, hogy az angol-orosz és török diplomácia a messze Keleten, mily nagymértékben van angazsálva. A nagasaki konferencia, amelyen az ázsiai népszövetség megalakítását első ízben elhatározták, volt a kiindulópontja annak a nagyszabású küzdelemnek, amely a keleti hatalmas Anglia és Genf elleni politikáját nemzetközi értelemben is megszervezte. Hosszu ideig egy előkelő kínai államférfiu, dr. Alfréd Tse kezében futottak össze e mozgalom száalai, aki mint a washingtoni leszerelési konferencián a kínai birodalom első képviselője több ízben említést tett az ázsiai hatalmak szeparatiztikus törekvéseiről és arról, hogy hovatovább Észak-Amerika és a szovjet távolmaradása Genfet is gondolkodóba kell, hogy ejtse.

Eleinte tehát csak a genfi Népszövetség ellen folyt a küzdelem, amely igazi jelentőségre csak azáltal emelkedett, hogy Törökország maga Kemal is elfogadta a szovjet felkínálkozását. Csicserinnek régi terve és programja Ázsiát Anglia ellen bősztíteni. Mindeze ideig azonban hiányoztak a segédesapatok, amellyel ezen politikáját európai közvetítéssel megvalósíthatta volna. Emlekezetes Csicserinnek Angorában tett tavaszi látogatása, amikor a török köztársaság elnökével szinte szerződés-szerűleg megállapodott egy török-orosz és kínai ázsiai népszövetség megszervezéséről. Most november 22-én, Odeszszában újra találkoztak Csicserin és Kemal külügyminisztere: Terfik Ronchdy bey. Ez a konferencia, ugy látszik, véglegesen állást foglalt a Kemal szerint immár türhételten angol befolyás megakadályozása mellett.

Kemalt — René Pinon szerint — Mussolininak Chamberlainnel történt legutóbbi livornói találkozása bősztítette fel, amely alkalommal a rapallói és Iausa nnei előzetes tárgyalások alapján a Törökbirodalom keleti aspirációi ellen Chamberlain és Mussolini kiméletlen és szokatlan nyíltsággal vétót emeltek. Kemal igazsága védelmére még az amerikai sajtót is felhasználta; többek között a »New-York American« hasábjain egy 70 milliós török birodalomról adott interviuet. Miután azonban ez a 70 milliós török birodalom a cári Oroszország mongol területeit is a maga számára igényelte, Csicserin most már Kemallal szemben is bizalmatlanná vált s éppen ezért tartotta szükségesnek, hogy Odesz-

szában közvetlen tárgyalások alapján tisztázzák az angol diplomácia által oly leleményes ügyességgel és éleslátással összekuszált török-orosz helyzetet.

René Pinon természetesen Anglia pártjára áll és a Népszövetség hathatós intervencióját sürgeti, nehogy szegényszemre egy ellen-népszövetség időközben tényleg megalakuljon. Hangoztatja, hogy »Angliának résen kell lenni s hogy keleti politikájában sem nélkülözheti erős szövetségését, amely csak Franciaország lehet.«

Az „Europäische Revue“

legutóbbi száma oly hatalmas anyagot tár az olvasó szeme elé, hogy minden egyes cikkével külön-külön érdemes foglalkozni. Nagy jelentőségű a folyóirat vezércikke, amelyet Caillaux, Franciaország volt miniszterelnöke »Frankreichs Finanzlage und seine Zukunft in Europa« címen ír a francia belső és külső adósságokról, a tőle már megszokott szakzerű éleslátással. A szövetségessel szemben fennálló horribilis tartozásokon kívül Franciaországnak ma 50 milliárd arany frank a belső adóssága. Oly összeg ez, amelynek az adófizető polgárookra kiható következményei szinte beláthatatlanok. 1913-ban minden egyes francia állampolgárt 37 frank arany terhelte. Ma ez az összeg pontosan meg sem állapítható. Caillaux szerint oly pénzügyi reformokra van szükség, mint amelyekkel a német és olasz pénzügyi egyensúlyt helyreállították. Mindaddig azonban, míg Franciaország csak külsőpolitizál s a belső reformok szükségességével csak másodsorban törődik e nagy probléma rendezése nem igen várható.

Ledebour gróf, csehszlovákiai szenátor »Die Nationalen Minderheiten in der Tschechoslovakei« című cikkében az 1921. évi hivatalos cseh népszámlálás adatait boncolgatja figyelemreméltó tárgyilagossággal. Bár csehszlovák állampolgár, magyar felfogás szerint, csak egy van: és ez maga. Benes, Ledebour mégis 13 és fél millió csehszlovák állampol-

gárról emlékezik meg, amelyből cseh: 6—7 millió, német: 3.4 millió, tót: 2 millió, magyar: 1.3 millió, a többi rutén, lengyel és zsidó. A francia származású gróf természetesen a lengyel kisebbség érdekében emeli fel szavát, de a német és magyar kisebbségek helyzetéről is meglehetősen tárgyilagossággal nyilatkozik. Egy kisebbségnek a helyzete sem rózsás ma Csehszlovákiában, mindez azonban szerinte nem céltudatos politika, hanem az államalakulat újszerűségéből folyó tulságos állami adminisztráció következménye.

Radziwill herceg a lengyel parlamentben a nemzeti jogok pártjának vezére, »Német-lengyel vonatkozások« címen szintén igen előkelő hangon taglalja a berlini és varsói kormányok külpolitikájának eddigi mulasztásait. Nézete szerint mindkét félnek engednie kellene merevségéből és főleg társadalmi téren kellene egy egészségesebb atmoszférát teremteni. (Ezt az álláspontot foglalják el a német lapok is; csak azzal a különbséggel, hogy ennek az egészséges társadalmi atmoszférának a lehetővé tétele, szerintük, egyes-egyedül Lengyelország magatartásán mulik.)

A „Deutsche Rundschau“

közi az egyetlen magyar vonatkozású cikket »Von der Erforschung des Deutschen Kultureinflusses in Südöstlichen Europa« címen, dr. Bleyer Jakab tollából. Kívánatos volna, ha az ily nagy-német himnuszokat oly propaganda cikkek váltanák fel, amelyek az angol, francia és olasz revükben is napvilágot látnának. A kis ántánt propaganda munkáját, főleg e három országban kell elismernünk. A nagynémet kulturbefolyás magyarországi eredményeinek ismeretetésénél sokkal fontosabb és sürgősebb feladat, hogy a magyar kisebbségi problémákat és a trianoni békerekvizio gondolatát tartsuk a külföldön állandóan napirenden.

Czakó István dr

Nemcsak egyik legrégebb,

de kiterjedésénél fogva legnagyobb és így legjobban felszerelt könyvkereskedése Nagy-Magyarországnak az 1927 január hó folyamán Budapest IV. Kossuth Lajos-utca 4 alól **Kossuth Lajos-utca 5 alá**, a Nemzeti Kaszinó palotájába áthelyezett **PFEIFER FERDINÁND** (Zeidler Testvérek) nemzeti könyvkereskedése. **Fennáll 1841 óta.**

AMERIKAI MAGYARSÁG. *

Annak, aki számba akarja venni a magyarságot, számolnia kell a magyarságnak azzal a tekintélyes tömegével is, mely az északamerikai Egyesült Államokban él. Az 1920-as népszámlálás adatai szerint több mint egy millió magyar élt künn — magyarnak véve azokat, akik szülőhazájuk gyanánt Magyarországot nevezték meg — továbbá azoknak Amerikában született gyermekeit.

Lelki kapcsolatok azonban lényegesen kevesebb embert fűznek Magyarországhoz, mert az odakünn születettek sem nyelvben, sem érzésben nem magyarok már — sőt az itteni születésűek közül is sokan mentek át már lelki asszimiláción. A jó magyarok számát illetőleg csak találgatásra vagyunk utalva, de talán nem számíthatunk túlzott optimizmussal, ha számukat mégis mintegy 500.000-re tesszük.

Számszerint a legtöbb magyarországi származású ember New-York városában van, de ez nem a legmagyarabb elem. A legkarakterisztikusabb magyar negyed az »amerikai Debrecen«-ben, Clevelandban alakult ki, ahol mintegy 45.000 magyar él. De magyar negyedek vannak jóformán minden nagy keleti és középnyugati gyárvárosban, mint Chicago, Detroit, Philadelphia, Pittsburgh. Magyarokat találunk mindenütt a bányászatot, a vas- és fémipart üző vidékeken. Kisebbségben telepeken élnek, néhány százan, vagy néhány ezren, a legsűrűbben New-York, New-Jersey, Ohio és Pennsylvania államokban. A középnyugaton, elszórt farmokon is igen sok magyar él. A legvállalkozóbb elem pedig elmegy egészen a Csendes Óceánig is. Hogy kerültek ezek Amerikába?

Az bizonyos, hogy Washington seregében már harcoltak magyar huszárok, egy Kovács nevű ezredes alatt; ezeket a francia kormány megbízásából vitte ki a lengyel Puleski tábornok. A következő csoport a 48-as magyar szabadságharc emigránsaiból állt. Néhány százan voltak. Szétszóródtak, sokan elpusztultak, néhányan hazajöttek a kivégzés hírére, a többi eltűnt, beolvadt. Nincs nyoma azoknak a magyaroknak sem, akik Miksa, mexikói császár csapataihoz tartoztak és az összeomláskor, 1868-ban, mintegy kétezeren,

átmenekültek az Egyesült Államok déli határára. Ezek politikai okokból való kivándorlások voltak és csak kis csoportokat érintettek. 1880. táján azonban megindult a nagy gazdasági kivándorlás, mely azután 1914-ig vitte a magyar vért hatalmas áradattal Amerika ereibe.

Ennek a kivándorlásnak az oknyomozó története még nincs megírva, pedig itt volna az ideje, hogy valaki megkeresse — a jövő nemzedék okulására —, hogy mi volt az oka annak, hogy Nagy-Magyarországon, a béke és a jólét éveiben nem volt megfelelő megélhetés az emberek százezrei számára.

Amnyi bizonyos, hogy ez a kényelmes teoria, amely szerint nem kár a kivándorlókért, mert csak a haszontalan elem megy ki, — ez a teoria hazug volt. Azért az egy millió magyarért, akiknek a zöme éppen a fajilag kiváló vidékekről, Erdélyből, Borsod-Abaújból, Szabolcsból és a Dunántulról való egyszerű műveletlen, de nem romlott földműves volt, bizony kár volt és kár marad.

1914-ben ez a kivándorlás megakadt, hogy 1918-ban azonban ismét megindult, vehemensebben, mint valaha. 1918-tól, 1924-ig folyt ez az újabb kivándorlás, melynek karakterét már nem a földműves, hanem az intelligens elem adta meg.

1924-ben azután az új bevándorlási törvény végleg kizárta a magyarokat, azóta nincs kivándorlásunk az Egyesült Államok felé.

Amerika népe — különösen az utolsó 8—10 év óta, nem jó szemmel nézi a magyar bevándorlókat. Az ellenszenv fő oka a Nordic theory — az északi elmélet, mely szerint az északnyugati népek nemes faj, a délkeletiek pedig szemtelenek. A magyart az utóbbiak közé sorolják. A kivándorlók nagyon ritkán tudnak beilleszkedni ebbe az idegen világba, melynek viszonyai, erkölcei, értékei mind mások, mint a mieink és ahol gazdagságot ugyan gyakrabban, de megnyugvást és boldogságot igen ritkán találnak.

A magyar kivándorlók rendszeren egy tömegben élnek egy-egy nagy város magyar negyedében. Egész kis magyar városokat lehet találni, magyar templommal, iskolával, színházzal, egyesületekkel. Egész utcásorok magyar felirású boltokból. De a gyerekek közül már alig ért magyarul egyik-másik és ennek a lát-

* Szerző az Országos Széchenyi Szövetségben december 13-án erről a tárgyról előadást tartott.

szólagos magyar életnek el van vágva a gyökere.

A munkanélküliség Amerikában ritka, a magyarok is többnyire találnak munkát, de túlnyomóan csak alacsonyrendű, nehéz és veszedelmes munkát. Legtöbbször a bányákban, vagy a vas- és fémiparban dolgoznak. A nők főleg a dohánygyárakban és a selyemszövődékekben.

A bér elég magas, úgy hogy ha betegség vagy munkanélküli időszak közbe nem jön, pár év alatt kis vagyont is gyűjthet a magyar munkáscsalád, megépítheti a maga házát, ahol azután, ha megrokkant egészséggel is, de legalább védve van a nyomoruságos öregkor ellen.

Az emberi élet bizonytalansága, a minden oldalról fenyegető veszedelmek készítették az amerikai magyarokat arra, hogy korán megalapítsák betegsegélyező egyleteiket. Ezek az amerikai magyar közélet legfontosabb tényezői, melyekbe jóformán az egész amerikai magyarság be van szervezve. Ezek közül a legnagyobbak a Verhovai, a Bridgeporti és a Rákóczi szövetségek, de van százszámra apró betegsegélyező egylet, mindenütt az egyházak mellett.

A templomépítés és az egyházközségek is nagy fontossággal bírnak. A templom alakítja vissza társadalommá azt a néhány száz embert, aki felépíti. Azelőtt a maga régi közösségéből kiszakadt, kóbor, felelőtlen elem csak.

Az egyházak befolyása alól kikerülő magyarok azután ismét ki vannak téve mindenféle káros befolyásnak. Ilyen főleg a sajtóé, melynek nagy része nincs megfelelő kezekben. Ujság igen sok van, napilap három: a polgári irányú Szabadság és Amerikai Népszava, azután a bolsevik Uj Előre.

Ha rosszak is a lapok, azért mégis eredmény kul urális szempontból, hogy az az elem, mely itthon, Magyarorszá-

gon egyáltalán nem olvasott, legalább ujságot vesz a kezébe. Olvasni nagyon szeretnek a magyarok. Olyan helyeken, ahol könnyen hozzáférhetővé tesznek a számukra magyar könyveket, mint például Clevelandban, a közkönyvtárban, ott a statisztikákból kiderül, hogy a legtöbbet olvasó nemzetiség nem a német, nem is a híres kulturelemnek hirdető cseh, hanem a magyar.

Kultura, életstandard szempontjából nagyot fejlődik az egyszerű magyar, néhány évi amerikai tartózkodás után. Már az erkölcsökre kevésbé előnyösen hat Amerika. A legnagyobb bajt a túlságosan sovíniszta iskola okozza, mely ellentétet teremt szülők és gyermekek között és megbontja az idegen szülőkből és Amerikában született gyermekekből álló családot. Ez a baj egészen általános és ez teszi tragikussá a kivándorló sorsát: a gyermek nem az övé többé.

Az Amerikába szakadt magyar intelligencia sorsa még külön tragikumokkal terhes. Az egyszerű néppel nehéz megtalálni a kontaktust, bizalmatlansága folytán, az amerikai intelligencia nem veszi be őket, ha beveszi, akkor sem érti meg, minél különb, minél magasabb valaki, annál egyedülállóbb, annál szomorubb lélek lesz odakünn.

Annak a fiatal Magyarországnak, amelyik eltökélte, hogy szembenéz minden igazi problémával, állást kell foglalnia az amerikai magyarság kérdésében is.

Nem nyugodhatunk bele ilyen könnyen fél millió magyar elveszésébe. Egyrészt céltudatos szervezéssel kell törekedni arra, hogy odaát is megmaradjanak magyaroknak. Másrészt az amerikai magyarok között ma is sok lévén a hazavágyó elem, a hazajövetel anyagi feltételei is megvannak, meg lehetne szervezni a visszavándorlást is.

Bobula Ida dr.

Magyar Telefon Hirmondó és Rádió R. T.

(a budapesti rádió adóállomás birtokosa)

ELADÁSI OSZTÁLYA. IV. HARIS-KÖZ 1.

Teljes rádió vevőberendezések, alkatrészek, labororium.

Antennaszerelek stb.

Mielőtt rádiókészüléket vesz, forduljon tanácsért cégünkhöz!

A FÖLDBIRTOKREFORM

A föld nagy problémája Dózsa Györgytől Széchenyiig, a Grachusoktól Leninig minden reformátornak és forradalmárnak ott szerepelt a programjában. Mi is itt állunk a magyar föld egyik nagy szeretőjének, nagyatádi Szabó Istvánnak oly szépen megálmodott és még megvalósítása előtt önmagában elomlott nagy alkotása: a földbirtokreform előtt. A legnagyobb kérdések egyike, melyet helyes megoldás felé kell vinnie a nemzetnek. Szeretnénk hasábjainkat mai cikkünkkel megnyitni ez égetően sürgető probléma számára, hogy a nemzetszociális, a termelési, a népellátási szempontok, a nagybirtokos és az igénylő álláspontjai egymásután kifejezésre juthassanak, és így közelebb vigyük a megvalósítás elé sok millió magyar földet váró vágyát.

Magyarország birtokelosztásában a szélső birtoktípusok a dominálók, vagyis az 1000 kat. holdon felüli nagybirtok és az önálló megélhetést alig, vagy egyáltalán nem biztosító 1—5 holdas törpebirtok. Csonka-Magyarország 16 millió 100.000 kat. hold területéből 6 millió 355.000 hold a nagybirtok (ebből számtó 3,380.000 hold) és 2,354.000 hold a 100—1000 holdas középirtok. E két birtoktípus összes birtokosainak száma 11.000. Ezzel szemben a törpebirtokosok száma 453.000. A nagyszámu törpebirtokosok mellett igen nagy az olyan mezőgazdasággal foglalkozóknak a száma, akiknek földjük egyáltalán nincsen. Ilyen a 242.000 mezőgazdasági cseléd és 513 ezer mezőgazdasági munkás. Ezek kereső családtagjainak a száma pedig 264 ezer.

Az egészségtelen birtokmegosztás helyesebbé tételét eredményező földbirtokreformra nálunk már régen égető szükség volt. A háboru előtt és alatt uralmon lévő liberális politikai rendszer azonban nem hallotta meg a magyar föld népének jajszavát, nem vette észre az Amerika felé, bizonytalan jövőbe, a nemzet szempontjából legtöbbször biztos pusztulásba indult százezreket. Pedig akkor a szabadforgalomban került nagy területű birtokokkal a reform ügyszólván kényszerbeavatkozások nélkül is megoldható lett volna. Hiszen az utolsó évtizedekben a holdak millióit foglalta el egészen új birtokos osztály. Állami irányító beavatkozás és támogatás nélkül is 1905—1913-ig 921 ezer kat. holdat parcelláztak fel. Ehhez azonban csak a már erősebb kis- és középirtokosok juthattak, a közbe ékelődött spekuláció miatt így is sokszor csak igen nagy áldozatok árán. A fizetési feltételek is rendszerint súlyosak voltak. A nincstelen tömegek tehát e területekből keveset szerezhetek meg.

A háboru derekán, amikor már rajzo-

lódni kezdtek a háboru vészes következményeinek sötét konturjai, felvetődik a gyökeres földbirtokreform szükségének gondolata, de azért a látnoki és szociális lelkű fehérvári püspök 1916. husvétii szózata eredmény nélkül hangzik el.

Igy a forradalmi Károlyi rendszer nyul először hozzá a kérdés megoldásához (1919. évi XVIII. néptörvény). Eszközeiben nem válogatós, eljárásaitan nem kiméletes. A radikális és forradalmi irányzat elérkezettnek látta az időt arra, hogy leszámoljon azzal a földbirtokos osztállyal, amelyet céljai megvalósításánál egyik legnagyobb akadálnak tartott. A kommunizmus szociálizálása azonban ezt a reformot megakasztotta. A kommun bukása után a kérdés nem kerülhetett le többé a napirendről, mert egyrészt gondoskodni kellett a békében felgyülemlt és a forradalmakban felizgatott földnélküli tömeg lecsillapításáról, másrészt konkrét tartalmat kellett adni a háboru szenvedéseit végig élt tömegek előtt, az akkor sokszor hangoztatott annak a gondolatnak, hogy élete veszélyeztetésével mindenki nemcsak hazáját, hanem egyuttal otthonát és földjét is védi.

Igy születik meg a legbizonytalanabb gazdasági és forrongó társadalmi viszonyok között a földbirtokreform (1920. évi XXXVI. tc.) oly időben, amikor ennek gazdasági előfeltételei legkevésbé vannak meg.

A törvény 600 négyszögölnél nem nagyobb házhelyhez és 3 kat. holdnál nem nagyobb mezőgazdasági ingatlanhoz kívánta juttatni elsősorban a hadirokkantakat, hadiözvegyeket és felnőtt hadiárvékat, másodsorban a mezőgazdasággal foglalkozó földnélküli munkásokat, azután a helyi viszonyok szerint meghatározandó nagyságu területhez (birtokuk kiegészítése 15 holdnyi területig) a törpe és kis birtokosokat, végül házhelyhez és

1 holdnál nem nagyobb földhöz a földnélküli közszolgálati alkalmazottakat, iparosokat és ipari munkásokat. A törvény lehetővé teszi ezenkívül közlegelők, mintagazdaságok és középirtokok létesítését is.

Az indokolás szerint a törvény végrehajtására szervezett Országos Földbirtokrendező Biróság (O. F. B.) a közérdekű földbirtokpolitikai célok oly megoldására törekedett, hogy a gazdasági többtermelés, a nemzeti, nemzetfejlesztési és szociális szempontok teljes meglegelésével az adott viszonyok között a leglehetséges gazdasági és szociális megnyugvást eredményezze.

A reform céljára szükséges területeket az O. F. B. három forrásból teremti elő. A vagyonváltságról szóló 1921. évi törvény értelmében az 1000 holdnál nagyobb földbirtok tulajdonosa köteles a vagyonváltságot földten leírni (ez 15—20 százalék). Elsősorban tehát ezen, ugynevezett **v a g y o n v á l t s á g** területek állnak rendelkezésre. A további szükséges ingatlanokat az O. F. B. lehetőleg szabadkézből árverésen, vagy elővásárlás jogán szerzi meg, s végül, ahol az előbb felemlített ingatlanok rendelkezésre nem állanak, ott az O. F. B. **m e g v á l t á s** (kényszer) útján megszerzett földekkel elégíti ki az igényeket.

A reform végrehajtásának kezdetén az illetékes tényezők azt remélték, hogy a szükséges ingatlanok nagyobb részét elővásárlás útján lehet megszerezni. Az utóbbi években azonban az ingatlan forgalom teljesen megállt és ilyen úton alig számottevő ingatlan jutott csak az O. F. B. rendelkezésére. Nem maradt tehát más hátra, minthogy az O. F. B. a végsőnek és csak kivételesnek szánt harmadik földszerzési módhoz, a megváltáshoz nyuljon. Ez pedig a reformnak legfájdóbb pontja, mert földjének eladására kényszeríti azt, aki attól megválni nem akar. Ennek következtében mindent elkövet, hogy minél kevesebb területet váltsanak meg tőle s ha már földjétől meg kell válni, a legrosszabb legyen az, amit odaad. Ennek éppen ellenkezőjére törekszenek a földigénylők. Ebből a súlyos érdekellentétből származik azután az az éles összeütközés a megváltást szenvedő és a földet igénylő között, amely teljesen veszélyeztetheti a reformhoz fűződő fontos szociális célok megvalósítását.

Az éles összeütközésben az eljáró bírónak a tisztán jogi kérdéseken messze túlnyúló gazdasági- és műszaki problémában megtalálni azt a méltányos megoldást, amely természetszerűleg egyik felet sem elégíti ki, de a legteljesebb mértékben tekintettel van a reformhoz fűződő nagy nemzeti és szociális érdekekre, kétségtelenül a legnehezebb feladat. Éppen azért megoldása sok esetben nem is sikerül. A gazdasági szakértőkül kirendelt vármegyei gazdasági felügyelők igen gyakran kevés gondot fordítottak a kérdésre. Ennek következtében nemcsak megváltás esetén nem védtek egyuttal az igénylők érdekeit is kellő mértékben, hanem a vagyonváltás területek kijelölésénél sem jártak el kellő körültekintéssel, pedig itt az állam tulajdonát képező ingatlanok megvásárlásáról volt szó. Műszaki szakközeget pedig a tárgyalásoknál legtöbbször igénybe sem vettek. A tárgyalásokon az igénybevételt szenvedő természetesen gondoskodott megfelelő képviseltről, jogainak védelméről, az igénylők pedig csak közülük választott megbízottak által képviseltették magukat, akik a tárgyaláson felmerült kérdésekben, a térképen, a sok helyrajzi szám között eligazodni egyáltalán nem tudtak, annál kevésbé védhették érdekeiket. Ügyvédi képviselőre pedig nem igen tellett nekik, sokszor, ha gondoskodtak is róla, nem volt sok köszönet benne.

Mindennek következménye lett azután az, hogy az igénylők, sokszor házhelyek céljára beépítésre alkalmatlan, vizes területeket kaptak, vagy a községtől oly messze helyezték ki őket, ami a gyermekek iskoláztatása, közigazgatási és sok más szempontból egyáltalán nem előnyös. Mezőgazdasági ingatlanok céljára pedig kiosztásra kerültek mivelésre alkalmatlan, mocsaras, vagy futóhomok területek, azok is a községtől messze, sokszor 6—8 km. távolságra. Sok esetben ezeket a kellemetlenségeket elkerülni nem lehetett. Sokszor azonban található lett volna más megoldás is, de a fent vázolt összeütközésben az erősebb jobban tudta jogait érvényesíteni, mint a gyenge.

Az igénylők nagy száma miatt a juttatás mértéke is a legritkább esetben érte el a törvényben megszabott határt, sokszor a teljesen földnélküli tömegek csak 800—1200 négyszögöl területet kaptak. Ha most már ez is gyenge

minőségű, az igénylők lakóhelyétől messze eső, akkor ez a kis ingatlan nem segítséget nyújt az alig tengődő földnélküli munkásnak, hanem olyan gondot és bajt jelent számára, amely végleg elkeseríti. Gazdasági felszerelése a legtöbbnek nincs. Ilyen kis területhez pedig annak beszerzése akkor sem lenne gazdaságos, ha erre pénze volna. De ez sincs. Földjét tehát csak bérfogattal, bérszántással tudja megművelni s erre igazán nem elég annak a kis földnek a hozadéka.

A földbirtokostól is alig várhat jóindulatot és támogatást a földhöz jutott, ellenkezőleg, rossz termés, vagy az igénylőt ért más csapás esetén, amikor bért fizetni esetleg nem tud, reá zudulnak a törvény szigorú paragrafusai és sok földbirtokos is felhasználja ezt az alkalmat arra, hogy a tőle kényszerrel elvett földet visszaszerezze.

Igy lesz a várva-várt földreform sok nincstelen számán áldás helyett átokká. Elvész a reárárt végrehajtási költség és végsőkéig fokozódik a gyűlölete a földbirtokos osztállyal, az intelligenciával és az állammal szemben, amely ilyen törvénnyel sújtja. Bajának okozóját ugyanígy a törvényben és azokban fogja látni, akik a törvény végrehajtásánál közreműködtek. Ahol ez valóban bekövetkezik, ott a földbirtokreform nem szociális megnyugvást hoz, hanem még magasabbra lobbantja a gyűlöletnek a liberális korszak nemtörődömsége és a forradalmak lázítása által magasra szított lángját.

Ennek bekövetkezését nem szabad megengedni, azért állandóan napirenden kell tartani a magyarságnak mintegy egyharmadát kitevő mezőgazdasági munkások, cselédek és törpebirtokosok égető problémáit. Távol áll tőlünk, hogy a bajok okait a törvényben vagy a földbirtokos osztályban keressük, sokkal inkább gyökereznek azok ezen népréteg nyomorúságában, alacsony műveltségben és a viszonyok mostohaaságában. Ez a tömeg azonban önmagán segíteni nem tud s ha mi nem nyulunk hóna alá, tehetetlenségében csadobja magát eszközül azon forradalmi törekvéseknek, amelyek az ő nyomorúságán keresztül akarják elérni a maguk céljait.

A reform végrehajtása bizonytalan gazdasági viszonyok között történt. Ebből kétségtelen sok kellemetlenség származott. Az első, amint már említettük az,

hogy a reform céljára szükséges területet kényszer-megváltás útján kellett megszerezni, mert a vagyonszállítás terület az igények kielégítésére elegendő nem volt, az elővásárlási jog gyakorlása útján pedig az O. F. B. alig számottevő ingatlanokhoz tudott hozzájutni. Ebből származtak a fentebb már részletesebben vázolt hátrányok.

Kellemetlen következményekkel járt az is, hogy a szűkös, kenyérenélküli időkben a föld hozadékát túl magasra becsülték, azért a földbérek a szabadforgalomban egészségtelenül alakultak. Az állam a vagyonszállítás földek bérét is túl magasra, a kataszteri tiszta jövedelem minden koronája után 10 kg., a rokkantak, hadiözvegyek és vitézségi érmesek részére 7.5 kg. búzában állapította meg. A megváltott földeken pedig a bérek megállapítása erre tekintettel legtöbbször még magasabban történt, mert a gyakorlat az állami bért kedvezményes bérnek tekintette, a megváltást szenvedőt pedig teljes kártalanítás illeti s így, főleg a korábban megállapított bérek tarthatatlanul magasak. A vagyonszállítás földek bére is magas volt, éppen a legutóbbi hónapokban a pénzügyminiszter azt erősen le is szállította oly módon, hogy a bérszámításnál a buza árát 24 pengőben, átmeneleg pedig csak 20 pengőben állapította meg. A buza átlagára ma 28—32 P, ez az intézkedés tehát 20, illetőleg 30 százalékos bérleszállítást jelent. Aki ellenben megváltott területen nyert elhelyezést, az ma is fizeti a magasra megállapított régi bért. Az ilyen területen elhelyezett hadirokkantak, hadiözvegyek és vitézségi érmesek semmi kedvezményben nem részesülnek. Így megesik, hogy két szomszédos községbeli hadirokkantak esetleg 50—100 százalékban élő bért fizetnek egymás mellett fekvő területekért, mert az egyik vagyonszállítás, a másik megváltott terület. Ennek okát ők bizony nehezen értik meg.

A házhelyek területe is sok helyen kicsi. Pedig a napszámba járó földmunkáson azzal segítettünk volna leginkább ha háza mellé kertet is biztosítottunk, mert azt családja is megművelni, gondozni tudja és ez igazi áldás reája. A községek belsőségében azonban még nehezebb volt a szükséges területek előteremtése, az igényeket tehát lehetőleg a minimálisra kellett redukálni. Pedig kétségtelenül sokkal többet segítettünk vol-

na sok igénylőn, ha 500—600 négyszög-öles házhelyet adtunk volna neki s mást semmit, minthogy kapott 200 négyszög-öles házhelyet és ettől 5—6 kilométer távolságra 1000 négyszögöl földet.

De itt van ugyancsak a földreformmal kapcsolatban a másik nagy probléma, a házépítés kérdése. A törvény minden házhelyhez jutottat kötelez arra, hogy 5 éven belül építsen is. De miből építsen az, aki a mai napszámberék mellett a kenyérre valót is alig keresi meg?...

A földreform sok százcezer embert juttatott házhelyhez és földhöz. Ezek közül kétségtelenül vannak számosan, akiknek a fejéből nem szálltak el a forradalmi ígéretek és fog rajtuk a mai földalatti lázítás is. Ezek még mindig azt hiszik, hogy mindent ingyen fognak kapni. Ezekből tellik ki azután azoknak a tömege, akik ellen a földbirtokosok részéről oly sok jogos panasz hangzik el, mert bért nem fizetnek, a földet műveletlenül hagyják s a többieket is hasonló eljárásra bujtogatják.

Ezekkel szemben el kell járni a törvény teljes szigorával, de ezek eljárását

általánosítani épp oly igazságtalanság, mint esetleg némely földbirtokos, vagy a végrehajtásnál közreműködő bíró, mérnök helytelen vagy tapintatlan eljárásáért az összeset elítélni.

Való az, hogy a fölbirtokreform megoldva még nincs és a jövőben fokozatosan kell jóvá tenni a mult súlyos mulasztásait. A forgalomba kerülő nagybirtokokat ezután is elsősorban erre a célra kell fordítani. A bér és árkérdést, ha szükséges, áldozatok árán is, méltányosan kell megoldani, mert ma az megoldatlan. A szociális gondoskodást ki kell terjeszteni a falura is. A magyar intelligenciának pedig megértéssel kell fogadnia ezen, már annyiszor hitt és annyiszor csalódott osztály panaszait, mert csak így tudja beállítani azt is ama nagy célok szolgá'á'ába, melyek megvalósítása reá vár és az ő kötelessége. Szociális érzés és szociális gondolkodás kell, mert sokszor nem csak az a fontos, mit adunk, hanem az is, hogyan adjuk. A megértés és a jó szó pedig kevésbe kerül s mégis egy jó szó sokszor többet ér, mint tíz szurony.

Trájer István.

A FILMBURLESZK.

A filmkommuniké mellett, amely a kikiáltók szuperlatívuszokkal teletüzdelt stilusában csalogatja egy-egy új filmhez a közönséget, néhá hallatja már a szavát a komoly *filmkritika* is, sőt itt-ott terjedelmes *tanulmányok* is szorgoskodnak a film körül az esztétika régibb és újabb mérőeszközeivel.

Ma már kétségtelen, hogy a filmmel *új művészet* lépett a művészetek porondjára: az *életábrázoló és életszuggesteráló hatalmak* száma eggyel gyarapodott. Ma már csaknem minden illetékes nagy várakozással néz a film jövője elé, csak egy kicsit *ködösek* ezek a várakozások. Elméleti és gyakorlati próbálkozások egyformán igyekeznek eloszlatni ezt a ködöt s rátalálni a lehetőségek világában az igazi utakra.

*

A film próbálkozásai közül nyilván a *burleszket* becsülik a legkevesebbre, a film jövőjét itt keresik a legkevésbbé. Pedig a filmtréfák mindig nagy közönséget vonzanak és a közkedveltség *jó jel* az olyan művészetnél, mint a filmjáték, amely elsősorban a nagy tömegekhez szól. Persze mindenekelőtt arról van szó, hogy: *nevetni jó*. A nevetés egyik feltétele a jó egészségnek és egy faja a szépségápolásnak. A jókedv egy tudós angol apostola kimutatta, hogy a nevetés bő forrása az életenergiának s fonnyadt, koravén arc lesz a büntetésünk, ha a nevetést száműzzük életünkéből. A tudományos megállapítás itt is igazat ad az ösz-

tönnek : az ember szívesen keresi azokat az alkalmakat, amelyek a nevetés lehetőségét rejtegetik.

A nevetés fiziológiai vagy inkább pszicho-fiziológiai hatásán túl azonban meg kell állapítani a burleszk művészi hatásának lényegét. *Mit szuggerál a burleszk? Mit szuggerál a burleszk úgy, ahogy ugyanazt semmilyen más művészi produkció nem tudná szuggerálni?*

*

Ülök a nézőtéren : pereg előttem a film. A *legsikerültebb filmek* egyikéről van szó, amelyben néhány mulattató figura a *legmókásabb, legkalandosabb, legcsodálatosabb, leglehetősebb* élményeken megy keresztül — a filmtechnika jóvoltából. A veszedelmek legváltozatosabb képei bukkanak fel sorra előttem, néhol szinte eláll a lélegzetem, de a leghajmeresztőbb kockázat is mókába csendül ki, nem történik semmi baj. Barátaim a vásznon, akiknek százszor kellett volna pozdorjává törniök, végül is jó egészségben és vidáman bucsuznak tőlem.

Ha most rekapitulálok a hatást, elsősorban a sok nevetést kell elkönyvelnem. De a film funkciója nem merült ki abban, hogy megnevetett. A nevetésen túl is érzem a hatását: megfigyelhetem magamon, hogy szavaimban, gesztusaimban, a világhoz és az emberekhez való viszonyaimban, *általános életérzésem*ben valami változás ment végbe. Könnyebb, gyorsabb, leleményesebb, biztosabb vagyok, mint voltam, egy fordulattal megoldom azt, ami előtt nemrég habozva, nehézkesen álltam. A különvalóság páncélja és szorongása lehámlott rólam, valami egyetemes testvériség vidám sejtelve él bennem. Nevetne nézek ellenségem szemébe, mintha ádáz ártanivágyása csak móka és álarc lenne. A bravur és a csoda a film trükkje volt, de mialatt a filmet néztem, kikapcsolódott figyelmemből a józan logika, amely különben is annyiszor áll tehetetlenül a nagy összefüggések előtt: a bravur és a csoda záporozott rám szüntelenül és *belémoltotta az emberi elpusztíthatatlanság érzését*. Belémivódott a film filozófiája, az a filozófia, amely a képek villanyozó esőjével így mondja meg a világfolyamat lényegét: minden változik, de semmi sem mulik el, a jajveszékelésnek, a tragikus fintornak nincsen létjogosultsága, — *könnyedén, csak könnyedén!* Játék csak a harc és háboru, barátnak és ellenségnek maszkírozott testvérek álarcosjátéka . . .

*

A korlátlan lehetőségek és az elpusztíthatatlanság érzését, a *mese hangulatát* szuggerálja az a burleszk, amelyet annyira *sikerültnek* éreztünk. Mesét láttunk: a burleszk mese-életre keltette modern életünket, összes modern berendezéseivel. A *mesén*, a mese-hangulaton volt a lényeg. Ezt a szót kerülgettük, amíg végül rátaláltunk. Ez az a varázsigé, amely a film sajátos, igazi utját megnyitja. A film fejlődése a mese renesszanszát kell, hogy jelentse.

Takáts István.

Bárhol megjelent könyv beszerezhető

Politzer Zsigmond és Fia

Könyvkereskedésében

Budapest, IV. Kecskeméti-u. 4.

Telefon : József 104-43.

Jogi, orvosi és közgazd. munkákról állandóan **ingyen** adunk szakkönyvjegyzéket

K Ö N Y V E K

KÉT REGÉNYIRÓ.

Komáromi János és Oláh György.

A kisfiu, aki félszeg álmodozással indult el a legényei parasztházból Patak ősi kolégiumába; Komáromi János egykori »koldusdiák«, aki semmit, semmit nem vitt az élet küzdelmébe, csak fogékony, érzékenyen reagáló szívét, elmélázó tekintetét és kissé szomorkás, kissé huncut mosolyát — a magyar írók első vonalába került már. Huncut mosolyában ott kigyózik a Paczal Jóskák és Csuhánszkyak derűje, az a derű, amit csak a magyar élet originális mostoha-sága és valami böles, természeti igazságokban megnyugvó, pusztai nemtörődömség kettős keveréke ad... szomszéd-ságában az érzékeny, fogékony szívnek. Ez a szív pedig fogékony az életrideg-ség nagy tengerében is, mert reménnyel táplálja az »elmélázó tekintet«, Komárominak ez a harmadik nagy kvalitása: a csendes és nem feltűnő tekintet, tekintet azonban, amely sokat és mélyen lát s tükröképében a magyar sors rejtett, szemérmes szépségeit, igazát és elfojtott kinját pillantjuk meg s amely megmutatott értékek hitet tudnak adni nekünk...

Utolsó könyvében a »Hat völegény«-ben épügy, mint a csaknem egyidejűleg megjelent »Idegen lány« című regényében is, Komáromi János hű maradt önmagához, ami annyit jelent, hogy hű maradt magához a magyar művészethez. Írásművészetében ott találjuk a magyar-nak különleges karakterisztikumát, a sajátos ellentéteket, amelyek azonban soha sem keltenek diszharmóniát: az egészséges és mégis bizonytalan, a végtelenül intelligens és örökké naiv, mindig bizakodó, kuruckodó és mégis szomorúan árva szép lelki tulajdonságait. Akit a magyar nép pszichológiája érdekel, az olvassa el Komáromi chef d'oeuvre-jét, a »Hé kozákok«-at, kimeríthetetlen kincses-házat talál benne. Komáromi magyar művészete nem program-művészet, nem

ordító tendencia vagy hamis és üres papírfigurák népszinműkoloritja. Nincs szüksége rá, mert embereket érez és ezért embereket alkot: igaz, originális, szomorú vagy félszeg embereket. A prizmája, amin át az összegyűjtött sugarak szívébe törnek, azonban magyar — ezért az őszintén és általánosan emberi mellett is — mindig otthon érezzük magunkat. Emberei valamennyien igaz emberek; nem »regényalakok« és mégis regénybe valók. Ez Komáromi tehetségének egyik nagy komponense. Nem erőltet semmit, nem mesterkél, az élet folydogál regényeinek soraiban, csupa egységgé válik nála a szaggatott, sokszor anekdotizáló mese. Ez a legújabb könyve is igaz könyv. »Hat völegény« a címe, hat laza történet látszólag, valójában pedig a szerelem boldog-szomorú dalának örök, egybefolyó egysége. Nyáreleji csendben, borozgatás közben üldögélnek a barátok, hat férfi és hetediknek a házigazda huga. És leperog előttünk a múlt, a hat férfi szerelmi múltjának egy-egy fő mozzanata. Az utolsó völegény nem mondhatja el élet-tavasának regényét, mert ott pihen valahol Kamionka-Sztrumilovánál és nem tér vissza többé soha. Ez a legszebb része a könyvnek. A történetet a hatodik jelenlévő férfi, a házigazda meséli el és közben kiküldi hugát a szobából, mert bizony szomorúak a szavai és szomorú a házigazda huga is — menyasszonya a vissza nem térőnek.

Aki a tisztaságot, a szívek zenéjét, a szomorúság szépségét, a keresetlen, kedves élethumort megérti, olvassa el ezt a könyvet; előttünk él, velünk történt meg mindaz, amit a csendes, nyáreleji hangulatban az öregeserkész, a nyugalmazott kuriai bíró, a zászlós, a dróthaju, címzetes polgári iskolai igazgató, a mérnök és a házigazda ajkairól hallunk, Komáromi nő-alakjait e legegyszerűbb eszközökkel formálja meg és ők valamennyien távoliak, valamennyien titkos, vágykeltő hordozói valami elérhetetlennek; semmi hisztéria, semmi kere-

sett lelki-dzsungel» nincs bennük, ők a szerelem, az élet, a küzködés szelidszavu, vigasztalozó részesei. Talán egyedül itt válik részlelhajló idealizálóvá az író. Az »Idegen lány« című regénye egyenesen reprezentatív munkája ennek a lehal-kitott, tűnődő vágyakozásnak, sok benne az emberi elfogódottság megerőltetett analízise is, a nagy pillanatok szemérmes, zavartkeltő, boldog-kinos emóciói, az önkínzás, a befelé való, félszeg kétkedések sok bájos dokumentuma. És tisztaság, nagy, lebilincselő, ma már oly ritkán található tisztaság. A »Magányos ember« és az »Idegen lány« halk és mély szerelme azonban éppen a tisztasága révén érezteti az ifjúság és a szerelem nagy erőinek értékét... Amikor Hedvig elpirul, Lóránt, a »magányos ember«-töb-bet érezhet és mi is többet érezhetünk a megtisztult, elérhetetlennek látszó beteljesülésből, mint amit a mai regényirodalom neuraszténias, »irreálisan reális« meztelenkedési szabadvására unottságig élénk tálal. Ez a könyv is szerény és halk, mint írója s mint összes művei, melyek arról beszélnek, hogy csupán egy határos szószólója lehet az írónak, ami többet ér az önképzőmunkák göggyénél, de többet ér a dogmába jegesedett klikk-akadémiák loyális hódolatánál is, az igazi tehetség. Mint például Komáromi Jánosnak ma — mondjuk végre ki — egyedülálló és értékében felül nem mulható tehetsége.

*

Oláh György először írt regényt, csakhogy az ő személyénél elhagyhatjuk azt az óvatosságot, ami a legtöbb kezdőnek hivatalosan kijár. Aki ismeri Oláh Györgyöt, az úgy veszi kezébe minden új sorát, mint ahogyan az ember egy-egy terraszlepcsőre lép, amely feléle vezet. Oláh György belső, el nem fojtható erők által kényszerítve, állandóan bővíteni látszik írói működésének skáláját, ha témakörben nem is annyira, de az eszközökben, módszerekben annál inkább. Lelkével, idegeivel, rejtetlen ösztöneivel írja minden sorát, nehezen, robosztusan döngnek lépései, az életet cipeli magával, a reális életet ajándékozza nekünk és szlavos, finom, artisztikus színeket tud beleálmodni ebbe az életbe.

A »Görögtűz« témája éles szemet, biztos és ami fő elfogulatlan tollat kíván, amit Oláh György írásmódszerében meg is találunk.

Barcza István főhadnagy kiskirályságba csöppen a regény elején. Kapkodó, gyáva, félhangra fojtott beszédű polgárok közé, felforgatott, normális élettegyensúlyából kikökkentett vidéki városba került páncélvonatával és guerilla-hűségű kis különítményével Barcza Pista, az ellenforradalmár főhadnagy. A kommün alig, hogy megszűnt, a normák, erkölcsök, törvényfogalmak még nem foglalták vissza régi pozíciójukat; minden bizonytalan, minden felett ott lebeg a forradalmi idők romantikus szelleme és érthető, hogy a fizikai erők dönthetnek csupán ilyen helyzetekben, a nagy káosz azonnal aláveti magát minden erőegységnek, a felsorakozott, egy akaratnak engedelmeskedő karhatalomnak. Ennek az engedelmességnek tulajdonosa Barcza István. Ott marad a kisvárosban, az egy taktusra csörrenő szuronyok ereje legyüri a rendezetlen polgárok akaratát, mindenki őt tiszteli urának, mert ővé a fizikai hatalom. Barcza István nem egyéniség, maga sem tudja miként kerül be a nagy tiszteletbe, azonban lassanként megízleli, megszereti a hatalom ízét, eleinte félve, félszegén, később a nem arra termettek gyermekes zabolatlanságával szüresöli a diktátorság isteni italát. Gyermekember, kifésült, kivasalt, kedves »kis főhadnagy« Barcza Pista és csak a »dolgok«, a véletlen szeszélyének köszönheti, hogy valakivé lett. Ezek a dolgok kezdik azután kormányozni őt és nem ő az eredményeket. Rendkívüli pszichológiával boncolja szét Oláh György a rövid kiskirályság lehanyaglásának motívumait. Az ember érzi miként fonódik mind szorosabbra és szorosabbra a hurok Barcza István hatalmi pozíciója köré. Oktalanságokat követ el, mert a nem arravalók, kell, hogy elkövessék ezeket az oktalanságokat; ez a törvényszerűség: az egyes regényalakok ténykedéseinek, helyzeti energiáinak egymáshatásának következménye. Nehéz feladat a jelentéktelen regényhős iránt centrális figyelmet felkelteni. Oláh György nagyszerűen operál, mégpedig negatív módszerével: a gyöngeségek, a hibák, az emberi hiúságok érthető, szimpatikus, kedves és sokszor (a helyzet adja) humoros reliefjét formálja meg Barcza István alakjából. Az átlagember nehéz helyzete, rendkívüli idők, rendkívüli feladatai közepette — ez Barcza István tragédiája és egyszersmint komikuma is. A mellékalakok élnek. A természeti képek oly páratlanok, oly hangulatkeltők és

annyira originális módszer szerint kidolgozottak, hogy legszebb részeit adják a regénynek. Itt ismét Oláh György finom pasztellművészete, egyéni artiztikuma jut érvényre. A magyar kisváros egyedülálló, akaratos, politikálgató, sokszor igen snob, igen stréber, másrészt igen kedves, igen józan és egészséges szelleme csapódik felénk a regényből. Csupa élet, reális, nagyon reális élet pereg le előttünk, csupa ismerős él, küzködik, ágál, akarnokoskodik a regényben, biztos szem és biztos kéz munkája a »Görögtüz«. Nagyszerű megfigyelések, fotografiák, azután ismét méla, sejtelmes, valóban magyar hangulatok egymásutáni változata ez a regény. Abszolút tehetség biztos munkájának stigmájá minden során. Oláh György a magyar irodalom egyik legszebb igérete.

*
Balla Borisz.

A Szent István Társulat könyvei.

Jovanovich Lea: »Nemesak kenyérrel...« A világháborúval a háttérben, finom vonásokkal állítja elénk a ma emberének problémáit s meggyőző erővel festi a szeretet mindent pótoló hatalmát.

P. Pál Ödön: »A bujdosó vagon«. A regény a kommunizmus idejéből meríti tárgyát s azt művészi technikával építi fel.

Orczy Emma bárónő: »Pimpernel Erdélyben«. Angoltól fordított regény. Az író az elnyomott erdélyi magyarság szenvedéseit tárja fel drámai erejű mese keretében.

Anna Frein von Krane: »A jó Isten hegedőse«. (Fordította: Velösy Elek). Assisi szent Ferenc csodálatos egyéniségének átalakító hatását rajzolja egy tiszta szerelem történetének kíséretében ez az elbeszélés. — A Szent István Társulat kedves olvasmányokat tett le ezekkel a kötetekkel annak a közönségnek asztalára, mely megelégszik a mesemondás egyszerű bájával.

Ludwig Voggenreiter Verlag Magyar Osztály könyvei.

»A nagy főnök levelei« című ügyes ifjúsági sorozat első számaként jelent meg a cserkészek számára az »Indián iskola.«

»Egy pozsonyi Robinson története«, dr. Lukinich Imréné fordításában. Jetting Károly pozsonyi származású ember különös életét és viszontagságait meséli el mindvégig érdekesen.

Sziklay Ferenc: »A fekete ember.« Regénye témáját a XVI. századi magyar életről vette, de egyáltalában nem művészi formában dolgozta fel.

*

Sáfár Elemér: »Bordeauxtól Bakuig.« Verses regény a szerző kiadásában. A regényben egy lázas magyar álma jelenik meg előttünk az eljövendő magyar feltámadás idejéből.

*

Varga Zsiga: »Tüzijáték« című versekötete első kiadványaként jelent meg a »Párisi Magyar Akadémiá«-nak, amelyet a Párisban élő s tanuló fiatalok alapítottak, irodalmi, művészi és tudományos társulatként. A fiatal poéta verseiben az egyéni érzések és meglátások állandóan küzdenek a tulságosan erős Baudelaire-hatással, legtöbbször nem éppen sikerrel.

A Párisi Magyar Akadémia kiadásában legközelebb megjelenik egy irodalmi s esztétikai tanulmánykötet. Ajtay Miklós, Féja Géza, Jancsó Elemér, Medgyes László, Gál László, Hentz Győző, Simon Ernő, Tóth Béla, Varga Zsigmond, Virányi Elemér, stb. legujabb írásaival s a párisi magyar művészek huszonöt reprezentáns alkotásának műmellékletével. Sajtó alatt van »Párisi riport« címmel egy másik könyv, melyet a Párisban tartózkodó magyar újságírók szerkesztenek.

— gyó. —

Viktória sofföriskola (Budapest, Vörösmarty-utca 53). A Viktória sofföriskoláról, amely Blázy János szízes vezetője alatt áll, már több lap nagy elismeréssel emlékezett meg. Ma már, mikor a vezetők nagy tömegére van szükség a napról-napra szaporodó gépjárművek miatt, melegen ajánlhatjuk a legmodernebb berendezéssel, szépen berendezett tantermekkel rendelkező sofföriskolát, ahol az oktatás legmodernebb kocsikon, lelkiismeretesen folyik amikről a számtalan elismerő, hálaadó levelek tanuskodnak.

Minden cikkért írója felel.

Főszerkesztő: Antal István dr.

Felelős szerkesztő: vitéz Nagy Iván dr.

Felelős kiadó: Radnóti István.

Kiadótulajdonos:

Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság.
Budapest, IX. Köztelek-utca 1.

Az Uj Élet könyvei első száma:

Ajtay Miklós:
 Esztétikai imperializmus.

Az ujjászületett Európa útjáról ír egy külföldre szakadt fiatal esztétikus ebben a Párisban megjelent könyvben.

Ára 1 pengő

K a p h a t ó
 a kiadóhivatalban és az összes
 könyvkereskedésekben.

A Faluszövetség képes havi folyóirata
 a „F A L U“

Szerkesztik: BODÓ JÁNOS és dr. BODOR ANTAL

Főmunkatársak: BUDAY BÁRNA és dr. STEINECKER FERENC

A nyolcadik évfolyamába lépő „Falú“ lap falvaink multjának, mai helyzetének és törekvéseinek hű tükré, jövőbeli előhaladásának bátor szólója és biztos eszköze.

A város iparát, kereskedelmét és kulturáját erősíti az, aki a falu termelését és ezzel vásárlóerejét fokozza, a falu művelődését és ezzel kulturigényeit növeli s a multban elhanyagolt falut minden téren haladásra serkenti. Főbb rovatok: Művelődés. Gazdaság. Egészségügy. Testnevelés. Községfejlesztés. Szépirodalom, stb.

Előfizetési díj félévre: 4 Pengő. Kiadó V. Zoltán-utca 8. sz.

Elemi polgári és gazdasági iskolák, népházak, gazdakörök számára a Faluszövetség által a közoktatásügyi minisztérium jóváhagyásával magyarázó szöveggel s részben több színnyomásban kiadott faliképek. Tárgyuk: Egészségügy, anya- és csecsemővédelem. Méhészet. Baromfitenyésztés. Állattenyésztés. Gyümölcs-zöldség- virágkertészet. Gyógynövények. Népviseletek és népszokások. Hazai és külföldi állatfajták. Honismertetés.

A 70 táblából álló egész sorozat ára 40 Pengő.

Kérje a „Falú könyvtára“ könyvkiadványainak jegyzékét!

Megjelent a „STUDIUM“ kiadásában a

Magyar Irodalmi Lexikon

SZERKESZTETTÉK:

VÁNYI FERENC dr., FÓRIS LAJOS, TÓTH ANDRÁS dr.

ÁTNÉZTÉK:

DÉZSI LAJOS dr. egyetemi tanár
PINTÉR JENŐ dr. tanker. főigazgató

*Nagy lexikon-alakban,
1760 nagy hasábon (880 oldalon),
finom famentes papiroson egész vászonkötésben
ára 40 Pengő*

KEDVEZŐ RÉSZLETFIZETÉS!

*Az egyetlen olyan magyar irodalmi lexikon,
mely a nevezetesebb művek tartalmi kivonatát is adja.*

*Nélkülözhetetlen
segédkönyve tanulóknak, tanároknak és minden művelt
embernek*

TARTALMÁNAK FONTOSABB RÉSZEI:

Több mint 3000 író életrajza ca. 300 tartalmi kivonat, — külföldi hatások a magyar irodalomban, — bibliográfiai adatok, — a szépirodalommal kapcsolatos szakirodalom, — nevezetes művek főhősei, — több mint 500 szállóige, — irod. történeti, poétikai, retorikai, statisztikai fogalmak, műfajok, formák, (ca. 700 cikk) — összefoglaló cikkek stb.

„STUDIUM“ Könyvkiadó r.-t.
Budapest IV, Múzeum-körut 21.

Komoly látványossága lesz az irodalom kedvelőinek az 1841 óta fennálló Pfeifer Ferdinánd (Zeidler Testvérek) ujonnan berendezett nemzeti könyvkereskedése, mely 1927 január hó folyamán IV. Kossuth Lajos-utca 7 alól Kossuth Lajos-utca 5 alá, a Nemzeti Kaszinó palotájába helyeztetik át.

Kiss Ferenc

ötvösművész tanár

**Képzőművészeti
és iparművészeti műterme
és műhelyiskolája**

Budapest, IV. Türr-István-utca 9. szám.

TELEFON : 198—82.

WACHA JÁNOS

kalaposmester

**Budapest, IV. ker.
Museum-körút 43.**

Telefon : József 104-13

Alapított : 1845.

Eau de cologne Russe

erős,
igen kellemes illatu
kölniviz

Molnár és Moser

droguisták

**Budapest, IV. ker.
Petőfi Sándor-u. 11.**

Telefon : 25—66.

Hiesz Géza : Foujita.

Beküldött könyvek:

Magyar Irodalmi Lexikon. — Szerkesztették Ványi Ferencz dr., Fóris Lajos és Tóth András dr. Studium Könyvkiadó R. T. kiadása — Arrigo Solmi: Itália feltámadása. Athenaeum kiadása. — dr. Verzár Frigyes: Életről, betegségről és halálról. Athenaeum kiadása. — dr. Zaitschek Artur: Népszerű takarmányozási utmutató. Légrády kiadás. — Undi Imre: A rézkigyó. Szerző kiadása. — Kemechey László: Mussolini. Világirodalom kiadása. — Alberto M. de Agostini: Tíz esztendő a Tüzföldön. Fordította Cholnoky Béla. Budapest. Lampel. 1926. — Bartóky József: Semper idem. Elbeszélések. Budapest. Franklin. 1926. — Gyulai Pál irodalmi emlékei. Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Papp Ferencz. Budapest. Franklin. 1926.

„UFA“ Filmszínház

Január 27-től:

1. Magyar Híradó. 2. „UFA“ Híradó.

3. Dalolj bolond!

Főszerepben GÖSTA ECKMANN, a Faust
főszereplője.

4. Húszévesek

a főszerepben CLARA BORD.

Előadások kezdete:

a csütörtöki premier napján 7 és $\frac{1}{2}$ 10-kor,
hétköznap 5, $\frac{1}{4}$ 8 és $\frac{1}{2}$ 10 órakor,
szombaton és vasárnap
 $\frac{3}{4}$ 4, $\frac{3}{4}$ 6, 8, 10-kor.

CENTRUM

KIADÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Könyv-
nyomda

Könyv-
kötészet

Készít: könyveket, folyóiratokat, hirdetőket, meghívókat, kereskedelmi nyomtatványokat, névjegyeket, esküvői és bál meghívókat, falragaszokat és könyvkötészeti munkákat izléses kivitelben

Budapest, IX. Köztelek-u. 1. Telefon: J. 134-91

A CENTRUM

Fogyasztási Szövetkezet üzletei és üzemei:

Igazgatóság és központi iroda IX. Ferenc-körút 46, Telefon József 45—26. Irodai órák: d. e. 8—1-ig, d. u. 3—6-ig.

Fűszerüzlet. IX. Ferenc-körút 46. Kaphatók: uri és női divatcikkek, gummikabátok, orvosi és munkaköpenyek, drogéria, háztartási cikkek, sport- és játékaruk, cipők, textilárak, fehérnemű és ágynemű anyagok végben és méterenkint. Üzleti órák: $\frac{1}{2}$ 8—6-ig. Telefon: J. 45—26.

Papírüzlet. VIII. Baross-utca 52. Kaphatók: az összes iskolai rajz-, füzet- és tanszerek, irodai cikkek, írószerek, műszaki cikkek, festőművészek, rajzolóknak szükséges cikkek, üzleti könyvek, levélpapír, levelezőlapok stb. Üzleti órák $\frac{1}{2}$ 8—6-ig. Telefon: József 75—14.

Fűszerüzlet. I. Budafoki-út (József műgyetem, Alagsor). Az összes fűszer- és háztartási cikkek, falatozó és tejvó. Üzleti órák: d. e. 7— $\frac{1}{2}$ 2 és d. u. $\frac{1}{2}$ 4—7-ig. Telefon: József 103—32. (Nyilvános telefon.)

Szordády-féle könyv- és papírüzlet. IX. Ráday-utca 37. Szépirodalmi és tankönyvek új és használt állapotban, iskolai és irodai cikkek, kölcsönkönyvtár, antiquar vétel és eladás. Nyitva $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 2, és $\frac{1}{2}$ 3-6-ig. Telefonhívó: J. 42—71.

Szegedi flókuüzlet. Szeged, Dugonics-tér 1. Kaphatók iskolai és irodai felszerelések, papíráruk, tanszerek, kozmetikai drogua- és háztartási cikkek, uri és női divatcikkek.

Újszegedi flókuüzlet. Újszeged. Kaphatók: fűszer-, papíráruk és droguacikkek.

Centrum hitelszövetkezet.

(Az OKH. tagja.) IX. Ferenc-körút 38. Telefon: J. 155—31. Elfogad előnyös kamatozás mellett betéteket, hiteleket folyósít, banküzletekkel foglalkozik és kezel alapítványokat. Hivatalos órák d. e. 12—1-ig és d. u. 5—7-ig.

UJ ÉLET

NEMZETPOLITIKAI+SZEMLE

S Z E R K E S Z T I K

DR. ANTAL ISTVÁN'S DR. VITEZ NAGY IVÁN

B U D A P E S T

TARTALOM:

Révész Imre: A magyar protestantizmus problémái	3
Oláh György: Az idegen (Novella)	10
Némethy Imre dr.: Gondolatok a jogi oktatásról és a jogászai nevelésről	15

Figyelő:

Czakó István dr.: Cragger Róbert	23
" " Külpolitikai szemle	24
Bobula Ida dr.: Amerikai magyarság	28
Trájer István: A földbirtokreform	30
Takács István: A filmburleszk	33

Könyvek:

Két regényíró: Komáromi János és Oláh György (Balla Borisz); Szent István és egyéb könyvek (— gyó. —)	35
---	----

Az Új Élet

megjelenik minden hónapban 3—5 ivnyi terjedelemben

AZ ÚJ ÉLET ELŐFIZETÉSI ÁRAI:

Negyedévre	3 pengő = 37.500 kor.
Félévre	6 pengő = 75.000 kor.
Egész évre	12 pengő = 150.000 kor.
Egyes szám ára	1 pengő = 12.500 kor.

Az előfizetési összeg beküldhető az ÚJ ÉLET KIADÓHIVATALÁHOZ (Budapest, IX. kerület Köztelek-utca 1.) vagy a CENTRUM HITELSZÖVETKEZETNÉL (Budapest, IX. Ferenc-körut 38. szám) levő folyószámlánkra.

Postatakarékpénztári csekkszámra száma: 53.336.

Mutatványszámot kívánatra díjmentesen küldünk.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IX. KÖZTELEK-U. 1.
Telefon: József 134—91. Hivatalos órák: minden délután 5—7 óra között.

Beküldött könyvek:

Bársony István: „Az én világom.” Budapest 1926. Stádium. — Göttche Oszkár: Csecsemő- és gyermekgyógyászati repetitorium Budapest 1924. Novák. — Jövő útján. Pedagógiai folyóirat, szerkesztik és kiadják: Nemesné M. Márta és Baloghy Mária, Budapest 1926. jan.-szept. — Komáromi János: Pataki diákok. Budapest 1926. Stádium. — Korányi Sándor: A hugyszervek beteségei. Budapest. 1924. Novák. — Kozma Andor: Turán. (Ősrege.) Budapest. 1926. Pantheon. Kromayer—Scholtz: Bőr és nemi betegségek. Budapest. 1926. Novák. — Geoffrey Most: Édes paprika. Regény két kötetben. Angolból fordította: Vitális Béla. Budapest. 1925. Stádium. — Gróf Teleki Pál, Karl János és Kéz Andor: Magyar földrajzi évkönyv az 1927. évre. Budapest. 1927. Magyar Földrajzi Intézet. — Bartóky József: Forgács, Budapest 1926. Sylvester Kiadás. — Csürös Zoltán: A fejedelem bujdosik. (Elbeszélések.) Budapest, 1926. Sylvester kiadás. — Goldsmith Olivér: A wakefieldi lelkész. 2 kötet. Fordította: Czeglédy Sándor. Sylvester kiadás. — Ravasz László: A magyar bánat. 1926. Sylvester kiadás.

Az „UFA“ Filmszínház

idei slágerei:

Strogoff Mihály

A seik fia

Metropolis

Kacagj, bolond

Csárdáskirályné

Gyurkovics lányok

CENTRUM

KIADÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Könyv-
nyomda

Könyv-
kötészet

Készít: könyveket, folyóiratokat, hirlapokat, meghívókat, kereskedelmi nyomtatványokat, névjegyeket, esküvői és báli meghívókat, falragaszokat és könyvkötészeti munkákat izléses kivitelben

Budapest, IX. Köztelek-u. 1. Telefon: J. 134-91

A CENTRUM

Fogyasztási Szövetkezet üzletei és üzemei:

Igazgatóság és központi iroda IX. Ferenc-körút 46, Telefon József 45—26. Irodai órák: d. e. 8—1-ig, d. u. 3—6-ig.

Fűzlet. IX. Ferenc-körút 46. Kaphatók: uri és női divatcikkek, gummi-kabátok, orvosi és munkaköpenyek, drogéria, háztartási cikkek, sport- és játékaruk, cipők, textilárak, fehérmű és ágynemű anyagok végben és méterenkint, Üzleti órák: $\frac{1}{2}$ 8—6-ig. Telefon: J. 45—26.

Papírüzlet. VIII. Baross-utca 52. Kaphatók: az összes iskolai rajz-, írtet- és tanszerek, irodai cikkek, írószerek, műszaki cikkek, festőművészek, rajzolóknak szükségesi cikkei, üzleti könyvek, levélpapír, levelezőlapok stb. Üzleti órák $\frac{1}{2}$ 8—6-ig. Telefon: József 75—14.

Fűszerüzlet. I. Budafoki-út (József műgyetem, Alagsor). Az összes fűszer- és háztartási cikkek, falatozó és tejvó. Üzleti órák: d. e. 7— $\frac{1}{2}$ 2 és d. u. $\frac{1}{2}$ 4—7-ig. Telefon: József 103—32. (Nyilvános telefon.)

Szórady-féle könyv- és papírüzlet. IX. Ráday-utca 37. Szépirodalmi és tankönyvek új és használt állapotban, iskolai és irodai cikkek, kölcsönkönyvtár, antiquar vétel és eladás. Nyitva $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 2, és $\frac{1}{2}$ 3-6-ig. Telefonhívó: J. 42—71.

Szegedi fióküzlet. Szeged, Dugonics-tér 1. Kaphatók iskolai és irodai felszerelések, papírárak, tanszerek, kozmetikai drogua- és háztartási cikkek, uri és női divatcikkek.

Újszegedi fióküzlet. Újszeged. Kaphatók: fűszer-, papírárak és drogucikkek.

Centrum hitelszövetkezet.

(Az OKH. tagja.) IX. Ferenc-körút 38. Telefon: J. 155—31. Elfogad előnyös kamatozás mellett betéteket, hiteleket folyósít, banküzletekkel foglalkozik és kezel alapítványokat. Hivatalos órák d. e. 12—1-ig és d. u. 5—7-ig.